

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXII. évfolyam 233. szám
2018. január-február

Tisztelt Olvasóink!

2018. januártól **minden hónap 3. csütörtökén** lesz Fővárosi Örmény Klub. A helyszín megváltozik, ezentúl a **Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség** közösségi termében lesz az összejövetel az 1114 Budapest, Orlay u. 6. szám alatt. Megközelíthető a Gellért tértől a Móricz Zsigmond tér irányában, jobboldalon a 2. utca. Mindenkit szeretettel várunk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek változatlanul kéthavonta, mindig a páratlan hónapban jelenik meg. A lapzártá változatlanul a páratlan hónap első hétfője.

Minden vasárnap elhangzik...

„Egyszülött Fiú és Isten Igéje, hallhatatlan Lényeg, aki elfogadtad, hogy testet öltesz a mindenkor szűz Szent Istenszülőtől, változás nélkül emberré válván, keresztre feszítettek, Krisztus Istenünk, halállal legyőzted a halált; aki egy vagy a Szentháromságból, az Atyával és Szentlélekkel együtt dicsérendő, üdvözíts minket.”*

Minden vasárnapi örmény liturgián elhangzik (s más *keleti liturgiákban, így a görög-katolikusban is szerepel. Van tehát némi ökumenikus jellege is!*). Valószínűleg az ókor végi nagy hitviták idején került be! Lényegét tekintve egy rövid Krisztus életrajz, illetve hitvallás. Ebben az évben ezt fogjuk elemezni, némileg elmékedésszerűen, liturgikus gondolatként, az elején azt a részt kiemelten megismételve, amelyről éppen bővebben elmékedünk! A kórus vagy a pap éneklí, ezért a hívek előtt kevésbé ismert, pedig mély teológiai tartalma van!

dr. Sasvári László

* Szent Liturgia örmény katolikus szertartás szerint. Budapest 2006, 10. oldal

Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Karácsonyi klubdélután díjakkal

Feldíszított karácsonyfa, meghitt muzsika, és az örmény hagyományokat felidézõ színházi produkció várta a Fõvárosi Örmény Klub tagjait. Az ünnep alkalmából átadták a Szongott Kristóf-Díjat, az Ani Trdat-díjat és a Trdat Különdíjat is.

A cikkel boldog újesztendõt kíván az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fõvárosi Örmény Önkormányzat képviselõtestülete minden örmény és magyarörmény testvérnek.

Nagyszámú közönség töltötte meg a Pest Megyei Kormányhivatal termét. A mûsor elsõ részében az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, *dr. Issekutz Sarolta* köszöntötte az egybegyûlteteket, emlékezve a 21 évvel ezelõtti alapításról, az azóta eltelt karácsonyokról. Mint minden évvégén, beszámolt az egyesület 2017 évi mûködésérõl, majd ünnepélyes keretek között átadta 19. alkalommal a 2017.

évi Szongott Kristóf-Díjat az idei díjazott *Szongoth Gábor* úrnak, az EÖGYKE elnökhelyettesének. (Lásd: 6. oldaltól) *Fogolyán Kristóf* fuvolamûvész szívét gyönyörködtetõ játéka, de különösen a díjazott köszöntésére felhangzó improvizációja igazán ünnepélyessé tette évbûcsúztató estünket.

Az est második részében *Esztergály Zsófia*, a Fõvárosi Örmény Önkormányzat elnöke köszöntötte a megjelenteket, áldott, békés karácsonyt és boldog újévet kívánva a jelenlévõknek. Beszédében hangsúlyozta az örmény közösség összetartásának fontosságát, a közös ünneplést, az identitás megõrzését.

A közösséget *Csúz Livia* és *Bor László* vídám improvizációs játéka várta - a színmûvészek a nézőkkel együtt azt az újévhez köthetõ

Szongoth Gábor átveszi a Szongott-díjat

Fogolyán Kristóf fuvolaművész

örmény népszokást elevenítették fel, amely az anyaországban és az erdélyi örmények közt is megmaradt: a szerencsepenzes sütemény hagyományát. A süteményt, amelybe a pénzdarabot sütötték, annyi darabra vágta föl a családfő, ahányan a szűk családban voltak. A legkisebb gyerek az asztal alá bújva utasította a családfőt, kinek melyik darabot adja, és aki a saját részében megtalálta a pénzt, az lett az év szerencsegyermek.

Az elnök ünnepi beszédében emlékezett arra is, hogy az öszszefogás érdekében alapította a fővárosi testület az Ani Trdat-díjat, valamint a Trdat Külön-díjat. Ezek átadására az elnökasszony legméltóbb alkalomnak Jézus születésének ünnepét tartja, ezért választották az átadási ceremónia helyszínének a karácsonyi rendezvényt.

Ismertette: az Ani Trdat-díj névadója Ani városának számos kimagasló *Kali Kinga*

épületét emelte és kortársa volt a XVII. században Magyarországra, elsősorban Erdély területére települő örményeknek. A díjat annak ítéli oda az önkormányzat, aki sokat tesz a magyarörmény nemzeti-ségért. Idén a díjat *Kali Kinga* antropológus, író, újságíró, fordító, kritikus, irodalom- és kultúraszervező vehette át, az örmény kultúra mentéséért végzett munkájáért. A méltatásban elhangzott: *Kali Kinga* rendszeresen szervez előadásokat, örmény irodalmi-antropológiai esteket,

...és az Ani Trdat-díj

előadásokat tart örmény identitás és irodalom témában különböző magyarországi és erdélyi örmény kulturális szervezetek köreiben, valamint kutatásokat végez örmény karaktológia a magyar irodalomban témakörben. 1989 óta különböző irodalmi és társadalomtudományi, illetve közösségi lapokban, portálokon, valamint szépirodalmi antológiákban, közös prózakötetekben, antropológiai gyűjteményekben publikál, tagja a Szépirodalmi Társaságának. Hosszú etnológiai szakmai tapasztalattal bír: interjúkat, filminterjúkat készített az erdélyi örmény identitás tárgykörében Gyergyószentmiklóson, Szamosújvárott, Erzsébetvárosban, valamint a magyarországi örmények - magyarörmények és keleti örmények - köreiben, az örmény kulturális identitást tetten érendő. Ezt a színes, az örmény kultúra és identitás-megőrzés előtt tisztelgő életutat díjazta a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

Jobbról Kali Kinga, Pagonyi Judit, Esztergály Zsófia elnök és Heim Pál

A Trdat Különdíjat a Krisztus után 301-ben uralkodott III. Trdat királyra emlékezve alapította a fővárosi testület. A király vezetésével az örmények birodalma, Armenia - a Földön elsőként - államvalássá tette a kereszténységet. Ezt a díjat, kifejezetten a közösségért végzett kimagasló tevékenységért, 2017-ben *Ajtony Gábornak*, a Csíkkörzeti Magyar-Örmény Szentháromság Alapítvány vezetőjének

Ajtony Gábor (Csíkszereda) díjazott

Csúz Livia és Bor László színművészek

ítélte a Fővárosi Örmény Önkormányzat testülete.

Ajtony Gábor korára való tekintettel, nem tudott részt venni a díjátadón.

Fejér István és *Zakariás István* szavai szerint csaknem húsz év telt el, amióta újra alakult a Csíkkörzeti Magyar-Örmény Szentháromság Alapítvány, melynek egyik kezdeményezője Ajtony Gábor volt. Az akkor összegyűlt kuratórium őt választotta meg az alapítvány és a kuratórium elnökévé. Ő volt az a vezető személyiség, aki a legmegfelelőbb volt ennek a tisztségnek a betöltésére. Ő az a személyiség, aki kitart az utolsóig az elvei mellett, annak érdekében, hogy továbbra is megmaradjon a Csíkkörzeti Magyar-Örmény közösség magyarörménynek, és nem alkuszik meg mindenféle külső hatásra.

Esztergály Zsófia elnökasszony méltatásában elmondta: „Ajtony Gabi bácsit azon kevesek egyikének tartom, aki kivételes jellem és ígéző karakter. Olyan ember, akiből ma kevés van. Szavahihető, nála az adott szónak is súlya van, nemhogy az írottak. Nála nincsenek utólagos megoldások vagy laza ügykezelések. De nincsenek hazugságok és képmutatás sem. Nem kerülnek előtérbe az érdekek az erkölccsel szemben, ha mond valamit, biztosan lehetünk, hogy abban semmilyen túlzás vagy csúsztatás nincsen, de az érzelmek sem billentik túl a

realitás mérlegnyelvét. Ő az a férfi, aki-ről irodalmárként, íróként, televíziósként és filmesként kijelenthető, hogy karakter. Izgalmas és mély, érzelmes és határozott egyben, tiszta lelkű és olyan történelmi múltat hordoz magával személye, amely igazi csemege manapság.” Úgy fogalmazott: „Drága Gabi bácsi, engedd meg a távolból, hogy a Fővárosi Örmény Önkormányzat nevében a legmagasabb kitüntetésünket átadjam Neked, aki jellemében is példát mutat közösségének - és itt a Kárpát-medencei és Erdélyi magyarörményekre mind gondolok.”

Az est végén a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat karácsonyi könyvajándékát: Tutsek Anna *Az én utam c. regényét* adta át dr. Issekutz Sarolta elnök valamennyi megjelentnek, majd Esztergály Zsófia elnökasszony fogadásra hívta meg a résztvevőket. Az ünnepi est kellemes beszélgetéssel zárult, egymásnak Boldog Újesztendőt kívánva.

Pagonyi Judit és dr. Issekutz Sarolta

A közösség élvezte a vidám improvizációs játékot

Szongoth Gábor méltatása

Szongoth Gábor 1947 február 28.-án született Budapesten. Már az István Gimnáziumban töltött évei alatt kiderült természettudományi érdeklődése, több középiskolai matematikai és fizikai versenyt nyert, így egyenes úton vezetett az ELTE Természettudományi Szakára, ahol 1971-ben geofizikus diplomát szerzett. 1971-től a Geofizikai Intézet tudományos főmunkatársa különböző vezetői beosztásokban. Munkája mellett megszerezte a geo-közgazdász diplomát is. 1990-ben megalapította a Geo-Log Környezetvédelmi és Geofizikai Kft-t, amelynek a mai napig ügyvezető igazgatója. Számos hazai és külföldi földtani kutatásban, számos mélyfúrás-geofizikai módszer és műszer tervezésében és megvalósításában vett részt. Hivatása mellett a másik szerelme a sport, a hoki, amelyet fiai és unokái is örököltek. 50 éves jégkorong pályafutása emlékére Zuglói Sport Érdemérem kitüntetéssel kapott. 45 éve él boldog házasságban feleségével, Anikóval. Két fiú, Kristóf és Gergely, és négy és fél unokájuk van.

Örmény identitása korán megmutatkozott – büszke volt családjára szamosújvári származására, Szongott Kristóf híres örménység-kutatóval való családi kapcsolatára. Kereste a kapcsolatot a hazai örménységgel, az örmény – erdélyi örmény kultúrával, örmény katolikus hitélettel, sőt az 1987-es örményországi földrengés örmény árvái ideiglenes befogadásával részt vett az örmény nép túlélésének, megújulásának segítségével. A nemzetiségi

önkormányzatok 1994-es indulása óta képviselte a hazai örménységet a XI. kerületben mint elnök, vagy elnökhelyettes, a Zugló Örmény Önkormányzatban mint képviselő, a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásában elnökhelyettes, valamint az OÖÖ-ban a kezdetektől képviselő, a magyarörmény frakció vezetője (2014-ig), egyik ciklusban elnökhelyettes.

Szongoth Gábor az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület alapító tagja (1997. febr. 14.), elnökhelyettese, aki 1994 óta megtapasztalhatta már a hazai örmény önkormányzatiság országos vezetése közösséget romboló magatartását, az erdélyi magyarörménység önálló képviselőinek szükségességét, de nem adja fel az összhang megteremtésén munkálkodását a hazai örménység tagjai között. ..

Szongoth Gábort – az immár 6 ciklust áttekintve – úgy is jellemezhetnénk, mint aki a háttérben mindig a kiegyensúlyozottságot képviselte, aki minden döntése során bele tudta élni magát az ellenoldal helyzetébe, próbálta meghallgatni őket, kereste az ellenoldal stratégiai mozgatórugóit és azokat mérlegelve hozta meg döntéseit, azokra is alapozta tanácsait. Az elnökhöz hasonlóan mindig is elkötelezett volt a magyarörmények felé, megállapodást ő is csak úgy tudott elképzelni, mint az elnök, csak ő egy kicsit nyugodtabban, kompromisszum-képesebben tárgyalt. Minden ciklusban megalkuvásmentesen próbálta az Országos Örmény Önkormányzat és a

közgyűlés működését törvényes mederbe terelni, amelynek érdekében vállalta a hivatalokkal való harcot is, mert mint a gazdasági élet jelentős szereplője (több mint 20 éve cége gazdasági vezetője), nagyon nem szereti a nem fair pénzügyeket. „Mint saját cégem gazdasági vezetője, mindig nyugodtan kívánom befejezni a napot”.

Sokat foglalkozik az Erdélyben maradt közösséggel, épített és szellemi örökségünkkel (templomok, temetők, Szongott Kristóf szellemi hagyatéka), legfőképpen szívügye Szamosújvár: a TÉKA Alapítvány és tanulói segítése, amely kulturális intézmény a szórvány magyar oktatás zászlóshajója, a szórvány magyar iskola megálmodója és megszervezője. A Szongoth család évenként látogatója és

támogatója a szamosújvári örmény katolikus plébánia által szervezett - a „világ-szerzte” szétszóródott örmény közösséget összefogó - Világosító szent Gergely-napi búcsúnak. 1994-től számtalan Szongott Kristóf könyv reprint kiadása fűződik nevéhez, a Szamosújvári örmény katolikus temető monográfiáját *Balázs-Bécsi Attila* segítségével feltérképezte és kiadta a XI. kerületi nemzeti önkormányzat támogatásával.

Szívügye az örmény katolikus identitás megőrzése, a budapesti (Orlay u. 6.) plébánia, templom és múzeum látogatóságának felélénkítése. Beindítja a hónap utolsó vasárnapján a szentmiséket követő Zeneagapé sorozatot, mely hozzájárulhat a hitélet és a komolyzene élménye, mint a közösséget összetartó lelki táplálékok, a közösség gyarapodásához.

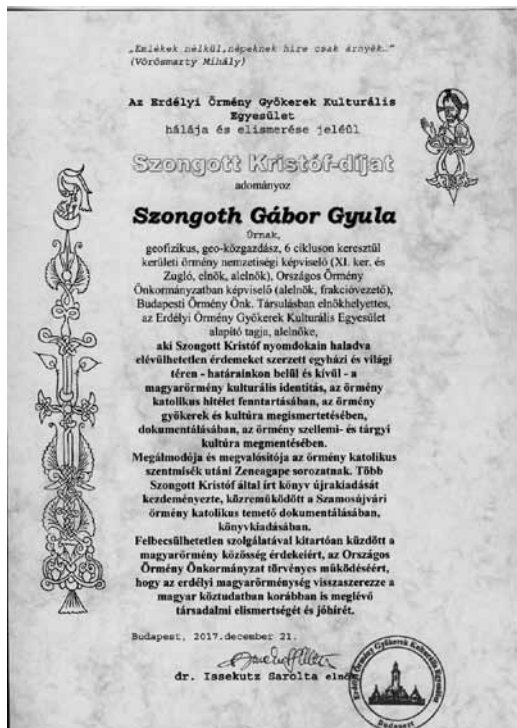
Mint magyarörmény képviselő, a munkáján kívül anyagilag itthon is sokat áldozott az örmény közösség érdekében, amelynek nyilvánosságra hozatala elől elzárkózott.

Mint apa és nagypapa szem előtt tartja az erdélyi örmény gyökerek ápolásának továbbvitelét a családban, különösen dicséretes, ahogyan Kristóf fiával együtt megküzdöttek az első leányunoka Vetti nevének elfogadtásáért.

E küzdelmét sokféleképpen lehetne elemezni, de azt hiszem a legjobban a következő néhány levélrészlet mutatja be az embert, aki mindig törekedett a törvényességre, és harcolt azért, hogy azt mások is betartsák.

Ugyanezeket várjuk el Tőled, Gábor, az elkövetkezendő években is, remélhetőleg harc nélkül.

dr. Issekutz Sarolta

Szongoth Gábor méltatásának melléklete

Két levélrészlet, amelyeket Szongoth Gábor a Budapest Fővárosi Kormányhivatalnak 2013-ban küldött, s amelyeket az után írt, miután több oldalas panaszára (Tárgy: az Országos Örmény Önkormányzat működésének anomáliái) a Kormányhivatal lényegében semmilyen érdemi, elfogadható választ nem adott:

Tisztelt ... Mária!

Köszönettel vettem közbelső tájékoztatását, abban a reményben, hogy végre érdemi intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy gyökeres változások történjenek az Országos Örmény Önkormányzat működésében...

Meddig van a tűréshatár, meddig lehet így működni?

Ilyen szabálytalan működést egyetlen gazdálkodó szervezet sem engedhetne meg magának, pláne egy kizárólag állami támogatásból élő szervezet.

Kérem érdemi vizsgálatukat és érdemi választ.

Tisztelettel: Sz.G. képviselő

u.i. Leveleimet tájékoztatásul elküldöm az Állami Számvevőszéknek és a Kormányhivatal Nemzetiségi Főosztályának is.

Úgy érzem, ameddig törvényesen megválasztott képviselő vagyok, kötelességem mindent megtenni a törvényes működés, illetve a pénzügyi fegyelem érdekében.

Volt már országos botrány az Országos Örmény Önkormányzat működése miatt, éppen a jelenlegi elnök elnöksége idején. Jó lenne ezt megakadályozni.

Tisztelt ... Etelka!

*A ... iktatószámú levelükben megfogalmazott **válaszaikat nem fogadom el.***

***Az ülések összehívásai szabálytalanok voltak,** mert nem küldték el időben az előterjesztéseket.*

***Kérdéseimre nem válaszoltak érdemben,** pl. írásban kértem, hogy a jegyzőkönyvben válaszoljanak arra a kérdésre...*

Az Állami Számvevőszék valamilyen ok miatt nem kapta meg a beadványomat, ezért kérem hivatalból továbbítsák Önök, hiszen ez kötelességük, ha tudomásukra jutott egy ilyen súlyos szabálytalanság, és saját hatáskörükben nem intézkedhetnek.

Az SZMSZ 38. §-ból egy sor sem teljesül. Meddig tűrik ezt, vagy ez is az ÁSZ-hoz tartozik?

Ismételten kérem, küldjenek a törvénytelen működés miatt a Hivatalból ellenőrt a legközelebbi ülésre (2013 márc. 8. péntek 16. 00 Palatinus u. 4.)

Tisztelettel: Sz. G. képviselő

EÖGYKE 2017. évi beszámoló

Legfontosabb feladat volt az örmény, magyarörmény közösség összefogása, kulturális és hitéleti identitása megerősítése és megmutatása, érdekeinek képviselése itthon és külföldön, információs centrum működtetése. Ennek érdekében 6 pályázatot adtunk be a működési költségek és a projektek támogatására, ebből az EMMI-hez 5 pályázatot. A Füzetek 2017 évi kiadásához a pályázatunkra 255 eFt (!) támogatást kaptunk, majd egy rendkívüli támogatási kérelmünk alapján a Füzetek 2017-2018. május 31-ig történő kiadásához 2 millió Ft támogatáshoz jutottunk, amit hálásan megköszönünk. A többi pályázati kérelmünk nem kapott támogatást, így az egyesület 2017 évi működését, kulturális programjait csak kölcsönből tudtuk megvalósítani.

Köszönjük közösségünk tagjai részéről az adományokat, különösen a 100 eFt és ezt is meghaladó összegűeket. Köszönet mindazoknak, akik fontosnak tartották, hogy a személyi jövedelemadójuk 1 %-át 167.710 Ft összegben az EÖGYKE részére ajánlja fel. Köszönjük örmény kerületi és fővárosi önkormányzatainknak, hogy az egyes projektek megvalósításához hozzájárultak.

Megjelentettük az **Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek** (XXI. évf.) kéthavilapot 1150 példányban, postán eljuttatva itthon és Erdélyben, valamint a honlapon megjelentetve. Megjelent a 2017 évi évkönyv is 100 példányban, melyek elküldésére kerülnek a közgyűjtemények számára.

A Füzetek kiadását a II. kerületi és a Ferenfvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat egy-egy lapszám teljes költsége viselésével támogatta, a Zuglói ÖÖ 200

eFt-tal, míg a Budavári, XII. kerületi, XV. kerületi örmény önkormányzataink 50-50 eFt-ot adtak a füzetek kiadásához. Az erdélyi tudósító éves díját és a Füzetek erdélyi postaköltségét 300 eFt összegben a Fővárosi Örmény Önkormányzat viselte.

A www.magyaroromeny.hu honlapot üzemeltettük, amelyen az EÖGY Füzetek 1997-től olvasható; a hazai magyarörmény kulturális és örmény katolikus hitéleti programjainkat - a kerületi örmény önkormányzatainkét is - meghirdettük.

Megrendeztük kéthavonta a **Fővárosi Örmény Klubot** (21. évf.), amelynek műsorát váltakozva a kerületeink rendezték meg.

Kiadtuk az Erdélyi Örmény Múzeum sorozat 24. kötetét: **Lázár István: A vörös számum** történelmi regényt, amelyet kulturális műsorral mutattuk be.

Kiállításokat rendeztünk az Örmény Genocídium tiszteletére, *Örmények Magyarországon* (Reménység Sziget, Erdélyi Gyülekezet), II. ker. Marczibányi téren *Húsz éves az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény önkormányzatai*, kulturális műsorral.

Egyházi búcsúkon vettünk részt Budapesten, hagyományt teremtettünk *Tarka nap* címen a búcsúk köré szervezett gyermek- és felnőtt programokkal az örmény kat. hitélet fellendítésére. A Fogolykiváltó Boldogasszony-napi búcsú családi rendezvénye – különösen a gyermekek közreműködésével – idén nagyon sikeres volt. Erdélyben részt vettünk: Szamosújvár, Erzsébetváros, Csíkszépvíz búcsúin.

21. alkalommal megrendeztük júliusban az erdélyi **Barangolás őseink földjén** (Máramaros, Bukovina, Radnai Havasok,

Csicsói Hargita, Keresztúr és Székelyvar-ság) c. programunkat, elszakított szülőföldünk és közösségeink, családjaink meglátogatása céljából.

Megrendeztük az **Aradi Vértanúk emlékműsorát** *Főhajtás* címmel *László Zita* és *Hencz József* zeneszerző, a szatmárnémeti művészek, valamint *Dr. Kedves Gyula* hadtörténész közreműködésével.

Megemlékeztünk **konferenciák** keretében: *Czetz János* tábornokról, a Gulág-Gupvi üldözöttekről, keresztényüldözésről;

Részt vettünk egynapos **kirándulásokon** az örmények nyomában: Feldebrő, Tarnaszentmária, stb.

Örmény szakkönyveket adományoztunk a megyei könyvtáraknak.

Támogattuk az **Artashat Örmény Színház** működését, új darab bemutatását.

Részt vettünk **kiállítás megnyitókön:** *Gyulai Líviusz*, *Karácsony Ernő*, *Pál János* (erdélyi örmény művészek)

Koszorúztunk: március 15.; április 24.; október 6. és október 23.; Czetz János emléktábla koszorúzás közösen az argentin nagykövettel, a Magyar Hadtudományi Társaság képviselőivel és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnökével; Czetz János lovas szobrának avatása az Argentin Nagykövetségen; *Dr. Lukács Béla* (1847-1901) volt közmunka- és közlekedésügyi, illetve kereskedelmi min. államtitkár, majd kereskedelemügyi miniszter bronz mellszobrának megáldása az Orlay u-i plébánián (felelős őrzésben a közterületi elhelyezésig).

Nehéz évünk volt, óriási adóssággal zárjuk az évet, ha nem sikerül támogatást kapnunk.

Végül megemlítem: 2017. február 8-án az Országos Örmény Önkormányzat keleti örmény csoportja (8 fő) az Erdélyi Örmény Frakció 7 tagja mandátumának megszűnését állapította meg azon indokkal,

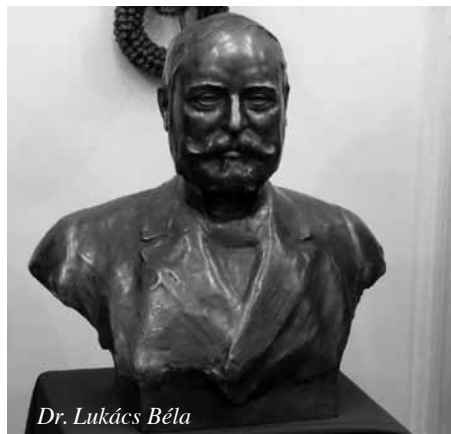
hogy egy éven keresztül nem vettünk részt a közgyűléseken. Az indoklás igaz, csak azt hallgatták el, hogy szándékosan megakadályozták bennünket a képviselői jogaink érvényesítésében, kötelezettségeink teljesítésében. A mandátumok megszűnését megállapító határozatok ellen bírósághoz fordultunk, majd az Alkotmánybírósághoz, amely eljárás folyamatban van.

Véletlenül éppen kirekesztésünk napján, február 8-án panaszt nyújtott be az EÖGYKE kerületi- és fővárosi vezetése *Lázár János* Miniszterelnökséget vezető miniszterhez az OÖÖ vezetése és törvénytelen működése ellen, kérve segítségüket.

A hazai magyarörménység civil szervezetei az EMMI pályázataiból 2017-ben minimális támogatást kaptak, míg az OÖÖ elnök- és elnökhelyettesek örmény civil szervezetei kb. 23 millió Ft-hoz jutottak, így könnyen összejött ezen civil szervezetek beszámolóiban olvasható többszázezer Ft nyereség.(Internet)

De bizakodunk 2018-ban, hogy a közpénzek felhasználását, az OÖÖ működését, mandátumunk visszaállítását az illetékesek törvényes mederbe segítik.

dr. Issekutz Sarolta elnök (2017. 12. 21.)

Dr. Lukács Béla

Elkészült *Lukács Béla* (1847-1901) volt közmunka- és közlekedésügyi államtitkár, kereskedelemügyi miniszter bronz mellszobra

Rozsos Tamás László és Orgovánné Macskásy Judit

2012-ben jelentkezett az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnél *Rozsos Tamás László* családfakutató, rendőr, hogy tulajdonában van *Dr. Lukács Béla* (1847-1901) volt közmunka- és közlekedésügyi államtitkár, kereskedelemügyi

miniszter gipsz mellszoba, amelynek bronzba öntését tervezte el a Macskásy család, mint hozzátartozó. E cél érdekében hozták létre a Lukács Béla Kulturális és Szoboralapítványt, melynek elnöke *Orgovánné Macskásy Judit*. Az Egyesület - több kerületi: II. ker., Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzattal – és a Fővárosi Örmény Önkormányzattal együttműködésben – 430 e Ft-ot utalt át

adományként a szobor bronzba öntésére, felállítására. Évekig tartott a magánadományok gyűjtése, hogy a 600 eFt kiöntési költség összegyűljön. A mellszobor novemberben elkészült. A posztamensre való gyűjtés és a felállítás helyszíne biztosítása ezután lehetséges csak. Az EÖGYKE kérelmezte a Szoboralapítványnál, hogy ideiglenes jelleggel - a felállítás végleges helyszíne biztosításáig - a mellszobor ingyenes tárolására az Örmény Katolikus Plébániát jelölje meg, ezzel a szobor a látogatók számára meg-

tekinthetővé válik. December 3-án a 11 órás szentmise után került sor a mellszobor elhelyezésére és megáldására a Plébánián a magyarörmény közösség részvételével. Ez a megoldás lehetőséget ad az egyre népszerűbb múzeum látogatói

Rozsos Tamás László és dr. Issekutz Sarolta leleplezik a szobrot

számára is a szobor megtekintésére. Tudomásunk szerint ez az egyetlen szobor, amely Lukács Bélát hazánkban megeleveníti. A szobortalapzat költségei megismerésével megindul a gyűjtés a szobor közterületen történő felállítására.

M

Lukács Béla (Zalatna, 1847. ápr. 27. – Bp., 1901. jan. 7.): politikus, miniszter. A bp.-i egyetemen jogot végzett. Néhány évig az állami számvevőszéknél dolgozott, majd a pénzügyminisztérium szolgálatába lépett. 1872-ben Deákpárti országgyűlési képviselő lett. 1886-ban az újjászervezett MÁV elnök-igazgatója, 1884-től minisztériumi tanácsosi címmel és jelleggel, 1887-től közmunka- és közlekedésügyi, ill. 1889-ben a kereskedelmi min. államtitkára. 1892. júl. 16-tól 1895. jan. 15-ig kereskedelemügyi miniszter a Szapáry- és a Wekerle-kormányban. Az 1900.

évi párizsi világi kiállítás magyar osztályának kormánybiztosa, 1899. máj. 16-án választották a Szabadelvű Párt alelnökévé. Öngyilkos lett. – F. m. A magyar keleti vasút (Kolozsvár, 1870); Az 1848 – 49-iki pénzügy (Pest, 1871); Ausztria és Magyarország pénzügyei és adórendszere (Bp., 1876); Államháztartás és adózás Angol és Franciaországban (Bp., 1884); az MTA nagyjutalmát kapta). – Irod. L. B. (Vasárnapi Újság, 1886. 3. sz.)

Minden vasárnap elhangzik...

„Egyszülött Fiú...”

Szent Pál írja egy helyen, hogy nekünk egy Istenünk van, az Atya, „**Kitől mindenek lettek**” és egy Urunk, Krisztus, „**Ki által mindenek lettek**”. Ha Istenre gondolunk, ahhoz nekünk embereknek az Atya, a Teremtő jut eszünkbe. S miért teremtett? A Fiú kedvéért! Nekiben Óbenne képzelte el az embert, részben Neki ajándékozta ezt az egész világot. Feltehetnénk a kérdést: Hol a Szentlélek? – Nincs említve, de tudjuk, érezzük: a köztük levő kölcsönös szeretetben, mely olyan erős, hogy megszemélyesült! (Mint ahogy életre kelt a költők ajkán az, amit megszemélyesítenek!) Az ókori örmény társadalom is patriarkális volt – és még Erdélyben is – ahol a családfőnek volt a legtöbb joga és utána a legidősebb fiú, az elsőszülött következett. Simeon a templomban bemutatott kisdied Jézusban meglátta az eljövendőt, a Megváltót.

dr. Sasvári László

A cél, hogy az üldözött keresztények őseik földjén, biztonságban, szabadon éljenek

Korábban az Ifjúsági Kereszténydemokrata Szövetség alelnökeként, majd a Gyere Haza Alapítvány alapítójaként lett ismert a honi közéletben, szeptember közepétől pedig az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) Üldözött Keresztények Megsegítéséért Felelős Helyettes Államtitkárságát vezeti. Eddigi munkájáról és új feladatáról is beszélgettünk *Azbej Tristannal*.

– Különös hangzású név, három földrészén átívelő életút – miközben felvállaltan kereszténydemokrata érzelmű, magyar állami vezető. Mi ennek a talányának a feloldása?

– Az Azbej család egy magyarországi örmény család, amely több mint 350 éve él a Kárpát-medencében, inkább értékeket teremtve az itt élő közösségeknek, mint felélve azokat. Kereskedő, birtokos, Ybl-díjas építész, pop art művész felmenőkkel büszkélkedhetek, de a családban tudtommal én vagyok az első mozgalmár lelkiültető közszereplő. A keresztnevem francia édesanyám választása, és bár ez az örökségem is identitásképző, de a gyerekkorom, az életem nagy része, a családom, a lojalitásom, és – ha nem is a szó legszorosabb értelmében – az anyanyelvem is Magyarországhoz köt.

– Hogyan került kapcsolatba az Ifjúsági Kereszténydemokrata Szövetséggel és a KDNP-vel?

– Mint sokakat a generációmban, engem is a 2002-es és 2006-os Kossuth téri katarzisok aktivizáltak. Azt lehet mondani, hogy ezek előtt is „jó alapanyag” voltam ahhoz, hogy egy napon kereszténydemokrata közszereplő legyek. A

Azbej Tristan helyettes államtitkár

világnézetem katolikus hitemen alapszik, a közösségközpontúságom a cserkészmozgalomban, tettvágyam pedig az USA-ban töltött 4 egyetemi diákéve alatt erősödött meg. Sorsszerű volt, vagy inkább a Gondviselés műve, hogy 2006-ban rátaláltam az IKSZ-re, hazafias, konzervatív elköteleződésű fiataloknak egy olyan közösségre, amelyet nem is ifjúsági partnerszervezetként, hanem inkább ütőképessé, politikáló baráti társaságként jellemezhetnék. Az IKSZ-nek idővel budapesti elnöke, majd országos alelnöke lettem, majd elhagyva az ifjúsági korosztályt, a KDNP-nek lettem tagja. Közben útjára indítottam a Gyere Haza mozgalmat, amely 2011 óta nyújt segítséget a külföldről hazatérő magyar fiataloknak.

– A közelmúltban Izraelben dolgozott. Mi volt a feladata tel-avivi nagykövetségünkön, és hogyan érezte magát családjával a közel-keleti országban?

Azbej Tristan két, magyar állampolgárságot kapott szír atyával

– Az elmúlt éveket a korábbi kereszténydemokrata parlamenti képviselő, Nagy Andor nagykövét úr vezette izraeli magyar külképviseleten töltöttem tudományos szakdiplomataként. Túlzásnak tűnhet, de állítom, hogy Izrael a világ legérdekesebb országa, ahol rengeteget tanultam az ember és az emberiség természetéről, történelemről, vallásról, világpolitikáról, innovációról, saját magamról és a családomról. Lenyűgöztek a szélsőségek Tel-Aviv ultraliberális metropoliszától Jeruzsálemig, a világ spirituális központjáig. A 2014-es gázai konfliktus alatti minden napjaink egy háborús hátszínházban megtanították a béke értékét. Izgalmas volt a keresztény–zsidó kulturális találkozás is, aminek a fő színtere számunkra a gyermekeink héber nyelvű óvodája volt.

– **Mi az a kapcsolódási pont, amelyen keresztül az üldözött keresztények**

megsegítéséért felelős helyettes államtitkárság vezetésével bízták meg?

– Ez az ügy számomra egy mélyen átérezett, személyes ügy. Egyrészt az örökségem okán foglalkoztam az örménységgel, amely a világ első keresztény nemzete, és amely világvallások ütközési zónájában több mint egy évezrede szenved el üldöztetést, elnyomást, népiirtásokat. Másrészt attól fogva, hogy testközelből tapasztalhattam meg a gyilkos konfliktusok brutális valóságát, a Közel-Kelet megismerése, megértése már nem csupán szakmai kötelesség volt, hanem tudásszomj, elemi érdeklődés. Harmadrészt pedig az élet megajándékozott azzal, hogy megismerkedtem szentföldi keresztényekkel, megismertem a gondjaikat, az örömeiket, a példás, hitvalló életüket, fontossá váltak számomra, a szívemen kezdtem viselni a sorsukat.

– **Teljesen unikális ez a kormányzati szerv. Melyek azok az irányok, amelyek mentén nekifog majd a szakmai vezetéshez? Melyek azok a közeli és távolabbi célok, amelyeket el szeretne érni a helyettes államtitkárság irányításával?**

– Valóban, az EMMI Üldözött Keresztények Megsegítéséért Felelős Helyettes Államtitkársága egy úttörő, a világon egyedülálló kezdeményezés. Hasonló küldetésű civil és egyházi szervezetek léteznek; kormányzati egy sem. A helyettes államtitkárság első közel egy éve alatt hatalmas munkát végzett el: kialakította a működési kereteit, erős és kiterjedt egyházi kapcsolati rendszert épített ki, ötpárti konszenzust ért el egy parlamenti határozat kapcsán, keleti egyházi vezetőket és agytrösztöket hozott Magyarországra, felállt menekültügyi társzakkhatóságként és elindította az első támogatási programjait. Észak-Irakban középiskola épül, és egy kórház gyógyszerellátását fedezik magyar támogatásból. Robbantásos

merényletek kopt áldozatai magyar kórházban kapnak ellátást, Libanonban templomrekonstrukciós projektet indtunk, a szír keresztény egyházak humanitárius felhasználásra is kaptak Magyarországtól több millió eurót. Szeptemberben közel száz hite miatt diszkriminációt szenvedő fiatal kezdi meg tanulmányait Magyarországon egy ösztöndíjprogram keretében.

A célkitűzésem, hogy bővítsük azokat a programokat, amelyek hozzájárulnak, hogy az üldözött keresztények őseik földjén, biztonságban, szabadon és gyarapodva éljenek és gyakorolják vallásukat. Ez nem kegygyakorlás, ez felelősségünk és

kötelességünk a legősibb keresztény testvéreink irányába.

Másik küldetésünk, hogy hangja legyen azoknak, akiknek a kiáltását nem akarják meghallani. A több millió hívőt érintő üldöztetés tényét elhallgatják a világon, annak felemlítése tabudöntésnek számít, a „bűnös kereszténységgel” kapcsolatos hazug, „polkorrekt tétel” tagadásának. Azt szeretnénk, ha idővel elveszítenénk egyedi jellegünket, és egyre több ország foglalkozna ezzel a jelenséggel úgy, mint a Magyar Kormány és a szolidáris magyar emberek.

(kdn.hu 2017. december 26.)

Részlet a Szabadság 2017. november 23.-i lapból

A nyolcvanéves Murádin Jenőnek, születésnapjára

Nyolcvanadik születésnapját tölti be ma Murádin Jenő. Az Aranyosgyéres melletti Harasztoson született, 1937. november 23-án, ahol édesapja, Murádin Lukács tanító, édesanyja, Diószeghy Anna tisztviselő volt. Testvérbátyja, Murádin László, neves erdélyi nyelvész, a kolozsvári napilapunk nyelvművelési rovatának sok évtizedes, köztisztletnek és megbecsülésnek örvendő szerzője.

(A cikket folytatjuk a következő lapszámban)

Meglepetés Könyvbemutató a 80 éves Murádin Jenőnek

Nem mindennapi összejövetel helyszíne volt december 9-én délután a Minerva-ház Cs. Gyimesi Éva terme: a nemrég 80. életévét betöltő Murádin Jenő számára családja, barátai szerveztek meglepetés könyvbemutatót. Ennél csak maga a könyv volt nagyobb meglepetés, hiszen az éppen az ünnepeltről szól: a neves művészettörténész régi barátja, kollégája - Szűcs György, a Magyar Nemzeti Galéria tudományos főigazgató-helyettese - a közös „esteli” beszélgetéseket rögzítette benne, amelyekhez illusztrációként a család „cinkosságával” korabeli fényképeket használt fel.

B. Balázs Bence

A „konspiráció” résztvevőit és „áldozatát” házigazdaként a régi barát, *Tibori Szabó Zoltán*, a Minerva Művelődési Egyesület

elnöke köszöntötte, az igen családias hangulatú, viccelődésektől, baráti élcelődésektől és meglepetésektől sem mentes rendezvény felvezetőjében kifejtve: a cél

az, hogy baráti körben, a nyilvánosságtól kicsit elzárva is megünnepeljük *Murádin Jenő* 80. születésnapját. Ami ugyan már elmúlt, „de mi úgy gondoljuk, hogy többet is érdemel annál, minthogy csak egy napot ünnepeljük, mert Jenő olyan fontos tevékenységet vitt végre a mi közösségünk számára, amelyet ma már talán el sem lehetne végezni” - magyarázta, hozzátéve: aligha akadna ember, aki az életét ilyenfajta tevékenységre tenné rá, innen-onnan összecipegetett információrészekből összeállítva a 19-20. századi erdélyi magyar képzőművészet történetét. Mindezt hetvenegynéhány könyvben - ha azokat is számoljuk az általa írt 55 mellé, amelyekben szerepel. „Három méter polc Murádin Jenő, egy hatalmas életmű bizonyítja, mennyire komolyan vette ezt a feladatot” - összegzett.

Szűcs György a könyv előzményeibe, ismeretségük kezdetébe, közös munkáikba, a „soha be nem fejezhető” baráti beszélgetéseikbe avatta be a résztvevőket. Ez utóbbiak „három korty bor mellett” kezdődve szakmai levelezésben rögzültek-folytatódtak, belőlük nem hiányozhatott némi évődés vagy éppen a világ dolgainak ironikus felfogása. Amint felidézte, Murádin Jenőt az akkor még feldolgozatlan nagybányai festő Jándi Dávid életművét feltáró kutatásai közben ismerte meg 1993 táján. „Aki kapcsolatba kerültek Murádin Jenővel, közvetlenül is megtapasztalhatták azt a végtelen önzetlenséget, amellyel a művészettörténész kollégákat állandóan segítette” - tette hozzá. Murádin Jenő váltig hangsúlyozta a történeti háttér és

a tárgyilagos életrajz fontosságát, és vérbeli kutatókra jellemző szívóssággal nyomozott ki olyan adatokat, amelyeket évtizedek óta senkinek sem sikerült kiderítenie - folytatta az ünnepelt jellemzését. Szűcs György szerint a beszélgetéseiből nem hiányzott a már nem élő művésszel, ismerőseivel, barátaival való találkozások felelevenítése, a tanulmányokban, köny-

Murádin Jenő

vekben meg nem írt vagy a politikai helyzet miatt nem közölhető részletek megemlézése - ilyenkor csak azt bánta, hogy nem minden társalgás alatt surrogott a magnó vagy világitott a digitális felvevő lámpája.

A folytatásban a „kedves csomagolásba betett merénylet” célzottja, Murádin Jenő szólt az egybegyűltekhez. Elmondta: valóban nem tudott a meglepetésről, így nem is készült a felszólalásra, „de azért jut el az ember 80 évig, hogy ne tudják zavarba hozni, és mégis el tudjon mondani valami olyasmit magáról, ami talán közérdekűnek tűnhet.” Így aztán arról beszélt, hogy ő tulajdonképpen történésznek készült, de Vátásanu professzor, aki kiváló előadó volt, és aki művészettörténeti

vetítőképes előadásokat tartott az egyetemen, hatással volt rá. Hozzá került volna segédtanárnak, de közben elvitték katonának Zilahra, és mire visszajött, a helyet már elfoglalták, így maradt állás nélkül. Akkor kezdett világossá válni számára, hogy mivel kellene foglalkozni. „*László V. Ferenc*cel, a zenetörténésszel voltunk munkanélküliek, együtt jártunk fel a *Korunkhoz*, amelynek szerkesztősege előtt volt egy kicsi szoba, kis ablakkal, ott volt *Deák Tamás*, az *Új Élet* szerkesztője, és ő mindig megkérdezte tőlünk: és nekünk mit hoztatok? László Ferencsel beszélgetve, ő azt mondta: elkötelezi magát, és rendet vág Bartók-kutatásai mellett az erdélyi zenetörténetben, én pedig azt mondtam, hogy akkor én bele fogok vágni a képzőművészet-történetbe, ami sokkal kevésbé volt feldolgozva, mint az erdélyi zenetörténet. Így kezdődött... Nagy segítséget kaptunk, erkölcsileg is, *Gál Ernőtől*, a *Korunk* akkori főszerkesztőjétől, aki az alig élő folyóirat pénzalapjából kiszorított egy ösztöndíjat, hogy menjek el Nagybányára, üljek ott két hétig, és járjam végig a műtermeket. Mondtam, hogy a két háború közötti korszak teljesen ismeretlen, de abban rengeteg olyan probléma van, ami kényes, ugye a '60-as években voltunk. Azt kell megírni! - mondta -, úgy, ahogy tudod, a sorok között! És ebből aztán születtek azok a Nagybánya-tanulmányok, amelyek az életem egy részét végig kísérték, s így jutottam oda, hogy aztán végig járjam a kolozsvári műtermeket, s eljussak a székelységbe, s kialakuljon a kép arról, hogy tulajdonképpen hogy is néz ki az erdélyi képzőművészet” - mesélte a tőle ismert, érdekesítő, közvetlen stílusban Murádin Jenő, aki valósággal megérezte a közönség fel nem tett kérdését. „Hogy melyik könyvem szeretem igazán? Az egyik a Nagy

István-monográfia, ami történelmileg is helyhez kötött. Történelmi alapképzésem mindenütt meglátszik, néha nem a legjobb, mert ugye a műből kell kiindulni, ez itt az alapszabály, de mi olyan helyzetben vagyunk, hogy ha nem tárjuk fel a környezetet, azokat a történelmi körülményeket, amelyek a magyar kultúrát meghatározták, akkor nem tudjuk a magyarországi magyar kultúrához hozzákapcsolni. A másik könyv *Kolozsvár képzőművészete*, ez egy vastkos kötet, kicsit Kolozsvár-centrikus, de egész Erdélyre kiterjedő összegzés. Vagy *A Barabás Miklós Céh története*. És amivel nagyon sokat dolgoztam - bő 50 évem van benne -, az a bibliográfia, az az erdélyi könyvészet, amelyik 1867-től 1989-ig, e két történelmi dátum közötti csaknem 150 év erdélyi művészetét foglalja össze. Ez mindenkinek hasznára válik, mert ma elképzelhetetlen, hogy hozzám hasonlóan - minden nap elmentem a könyvtárba - az, aki most kezdi, eltöltson mondjuk 20 évet a könyvtárban. Nem kell már eltöltenie, megtalálja, amit keres. Körülbelül 15 ezer cím van benne, s azoknak a névmutatói. Nagyon nagy segítségére van mindazoknak, akik ezzel a korszakkal foglalkozni kívánnak. Nem éreztem soha tehernek ezt a munkát. Azt szoktam mondani, hogy életem fele könyvtárban és levéltárban telt el, a feleségem, azt mondja, hogy háromnegyede... ebben valószínűleg igaza van. Hát így születtek ezek a könyvek. Ez volt az én életem, és azt kell mondanom, megelégedéssel éltem végig ezeket az éveket, amit elsősorban a családomnak, a feleségemnek köszönhetek és olyan kedves barátoknak, mint Szűcs György, *Tibori Szabó Zoltán* s még jó néhányan, akik itt vannak a teremben” - zárta szavait az ünnepelt.

Szűcs György ekkor vette elő a meglepetéskönyvet. „Az elmúlt években, vagy

inkább évtizedekben, időnként, amikor Jenővel beszélgettünk, benyomtuk a magánót. Szerintem sokkal érdekesebbek voltak azok a beszélgetések, amikor nem nyomtuk be, és nem három korty bort ittunk, hanem talán egy pár pohárral, de végül is szerencsére ezeket a személyes élményeket, a művészettörténész visszaemlékezéseit egy-egy témára, azok kidolgozására, és nem utolsósorban a személyes pályaképet rögzíti ez a néhány beszélgetés is, amit sikerült összeszerkeszteni, kiadni. *Murádin Kati* áldásos »határcsempezetének« köszönhetően nagyon komoly korai archív fotók is találhatóak benne, tehát ilyenformán a személyes pályakép, az Erdély-történeti pályakép és kutatói munkássága is tetten érhető. Szerzőtársam, *Pál Antal Sándor*, írt egy olyan

utószót, hogy azt az életkori dimenziót, amit Jenő megélt az egyetemista korától fogva, annak a korai eredőit feltárja. *Nagy Péter* és az Exit Kiadó pedig összerakta ezt a beszélgetéssorozatot, és ilyenformán ezt Jenőnek, mint az első példányt, át is adom” - nyújtotta át a szép kidolgozású könyvet Szűcs György a születésnaposnak.

A folytatásban felszólalt Murádin Jenő néhány távolról érkezett pályatársa, egyben barátja, és a könyvet kiadó Exit képviseletében Nagy Péter is - talán ő fogalmazta meg a legérzékletesebben a sokakban megfogalmazódott gondolatot: „...felnéztem, és innen arrafelé is fel fogok nézni Murádin Jenőre, és köszönöm, hogy megismerhettem!

(*Szabadság*, 2017. december 15.)

Boldog Dr. Bogdánffy Szilárd titkos püspök

65 éve halt mártírhalált

1911. február 21-én született a Torontál vármegyei Feketető (Crna Bara) kis faluban. Édesapja *ebesfalvi Bogdánffy Ignác* katolikus iskolai tanító volt, édesanyja *Welebnny Aranka*.

A temesvári Piarista Gimnáziumban érettségizett, utána a nagyváradi Papnevelő Intézetbe jelentkezett. *Mager Antal* apostoli kormányzó a budapesti Pázmány Péter Katolikus Tudományegyetemre küldte. A teológia doktorátusig mindig színjeles osztályzattal abszolvált. 1934. június 29-én szentelte pappá *Fiedler István* szatmár-nagyváradi püspök az újonnan épített és azon a napon megáldott Várad-Óssi Lisieux-i Szent Teréz templomban. Pappá szentelése után az első

ünnepélye szentmiséjét Temesváron mutatta be 1934. július 1-én. Mottójául szent Lukács evangéliumának első fejezetéből, a Szűzanya Magnificatjának kezdő mondatát választotta, nevezetesen a „Magasztalja az én lelkem az Urat”.

Teológiai és gimnáziumi tanárként Nagyvárad magyar és román tannyelvű iskoláiban egyaránt tisztelve szerepelt és nagyra becsült nevelő volt. Nevelői munkája mellett gondos lekipásztori tevékenységet végzett és a város több kórházában ellátta a kórházlelkészi tennivalókat. 1947-ben Isten Szolgája *Dr. Scheffler János* szatmári püspök, váradi apostoli kormányzó áthelyezte Szatmárra, hogy tanácsosi jogkörrel felruházva az

egyházkormányzatban segítségére legyen, mert a szatmári központi papság a püspöki palotát ért bombatalálat következtében meghalt. 1949. február 14-én Bukarestben titokban szentelte püspökké *Gerard Patrik O'Hara* nuncius.

Ugyanezen év április 5-én letartóztatták és az ország különböző börtöneiben raboskodott (Jilava, Máramarossziget – ólombánya, Capul Midia Fekete-tenger melletti kivégzőtábor, Nagyenyed), míg nem 1953. október 1-én a nagyenyedi börtönben vértanúhalált halt. A rabtemetőben temették el, amely rész később beépítésre került, így sírja ismeretlen. Közben 1953. április 24-én a nagyváradai törvényszék 12 évi kényszermunkára ítélte, árulásban való bűnrészségért. Az ügyész újabb ítéletet kért ugyanattól a bíróságtól 1953. augusztusában, de ezt visszavonták, mert a püspök közben elhalálozott.

XVI. Benedek pápa 2010. március 27-én hagyta jóvá azt a dokumentumot, amelyben elismeri Isten Szolgája *Dr. Bogdánffy Szilárd Ignác* titokban felszentelt püspök vértanúságát.

A boldoggá avatást Nagyváradon 2010. október 30-án *Angelo Amato* érsek, a Szenttéavatási Ügyek Kongregációjának prefektusa végezte. A szentmisét *Dr. Erdő Péter* bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek pontifikálta. A volt kommunista diktatúra romániai vértanúi közül Bogdánffy Szilárd az első, akit az egyház a boldogok sorába emelt.

dr. Issekutz Sarolta, aki hivatalos meghívással részt vehetett a boldoggá avatási ünnepségen.

(*Isten Szolgája Bogdánffy Szilárd vértanú püspök boldoggá avatására kiadott Adoremus különszám felhasználásával*)

2017. december 1-jén megnyílt a *Classic Szalon* (Cikk a 44. oldalon)

Szuromi Kristóf

Örmény tanulmányok Magyarországon – interjú Kovács Bálinttal

Kovács Bálint történész, armenológus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem 2016-ban alakult örmény tanszékének vezetője és a Lipcei Egyetemhez kapcsolódó Leibniz Intézet (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa – GWZO) tudományos munkatársa. Kutatási területe Erdély és az erdélyi örmények 17–19. századi története.

Újkor.hu: Miért épp a történelmi pályát választotta?

Kovács Bálint: Történelmi pályafutásom Veszprémből indult. A Padányi Biró Márton Római Katolikus Gimnáziumban tanultam, és már ekkor érdekelték a történelmi irányú vizsgálódások. Az Érseki Levél-

Igencsak kalandosnak mondható, ahogyan először kapcsolatba került az erdélyi örmények történetével. Elmesélné, miként történt ez? Hogyan alakult ez át az örmények iránti mély érdeklődéssé?

Harmadéves egyetemista voltam, ami-

tárba jártam kutatni délutánokként, aminek az apropóját aztán az is megerősítette, hogy az érettségi évében beneveztem a *Pázmány Péter* tanulmányi versenyre egy önálló pályaművel. Aki ezen a versenyen első vagy második helyezést ért el, automatikusan felvételt nyert az egyetemre. Ezt én nagy lehetőségnek tartottam, és ez volt az első olyan munkám, amiben levéltári forrásokat és irodalmat is használtam.

kor kaptam egy erdélyi, kolozsvári ösztöndíjat, és az akkori szemináriumi vezető tanárom, *Óze Sándor* azt mondta, hogy a két hónapos CEEPUS-ösztöndíj alatt nézjek utána az erzsébetvárosi örményeknek. Ekkor még sem Erzsébetváros, sem az örmények nem tűntek közelinek számomra. Erdélybe kiérve elmentem Szamosújvárra, ahol udvariasan visszautasítottak, majd egy egész napos stoppolás után megérkeztem Erzsébetvárosba. A helyi katolikus pap nagy szeretettel fogadott, amikor megtudta, hogy a történelem iránt érdeklődöm, tőle megtudtam, hogy nem csak levéltárak, hanem egy könyvtárak is van az örmény katolikus templomban, de azt egy idős hölgy (Maris néni) őrzzi, aki nem szívesen enged be oda senkit. Amikor elmentem meglátogatni, ő mégis azt mondta, „na, jól van,

szép fiam, ha már ilyen sokat utaztál, megnézheted a könyvtárat”.

A könyvtár a sekrestye fölépített van, egy 18. századi vasajtó és egy nagy lakat őrizi, amelyet a néni unokaöccse nyitott ki számomra. Már a lépcsőn éreztem, hogy itt az elmúlt húsz évben biztosan nem járt senki, az első emeleten pedig csodálatos látvány tárult elém: hat intarziás szekrényből álló könyvtár ólomablakokkal, és tele régebbnél régebbi könyvekkel, a fiókokban pedig levéltári anyagot találtam. Számomra ez a nap olyan volt, mintha kincset találtam volna – talán ez a nap változtatta meg életemet. A könyvtárról nem tudták, milyen anyag van benne, hiszen katalógus nem még nem készült hozzá, itthon pedig azzal sem voltak tisztában, hogy létezik.

Hazatértemkor Óze tanár úrnak jeleztem, mit találtam, amire ő azt mondta, menjek vissza és készítem el a

A PPKE történelem szakos diákjainak tanulmányi kirándulása a Kaukázusba 2013 őszén. A háttérben az Ararát vonulatai.

katalógusát, mert erről itthon nem tud senki. Számomra ez egy misszió volt. Nem azért, mert örmény, hanem sokkal inkább, mert kárpát-medencei. Úgy gondoltam, ha egy katalógust készítünk hozzá, azzal a könyvtárat mentjük meg (ismerve, hogy a kulturális ingóságok az elmúlt évtizedekben hogyan tűntek el a magyar kezekből Romániában). Elkezdtem kijárni Erzsébetvárosba, először diaktársaimmal, hogy elkészítsük ezt a katalógust, ezt követően több ösztöndíjat is elnyertem: lehetőségem nyílt Németországban tanulni Erasmus-ösztöndíjjal, illetve Rómában kutatni. Egyetemistaként részt vehettem a heidelbergi egyetemhez kötődő Siebenbürgen Institut által szervezett doktorandusz kolokviumon, ahol az intézet vezetője elmondta, hogy a tanulmányomat megjelentetik egy német szakfolyóiratban (*Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*), ami nekem hatalmas dolognak számított, hiszen negyed-ötödéves

A PPKE Történettudományi Intézetének kirándulása a Kaukázusba 2016 tavaszán Megemlékezés az örmény genocídium emlékművénél Jerevánban.

Az örmény egyházfő, minden örmények ecsmiadzini katolikosza is fogadta a Pázmányos diákok csoportját

egyetemistaként ajánlották ezt föl nekem. Ezután a horizont egyre csak tágult: először az erzsébetvárosi örményekkel foglalkoztam, majd az örmény unió történetével, utána általában véve az erdélyi örménységgel, 2008 óta pedig a közép-kelet európai, illetve a kelet-európai örménységgel egyre tágabb kontextusban.

Igy kerültem kapcsolatba Örményországgal is: először nyelvet tanulni utaztam ki, majd tudományos kutatómunkára és a szakmai kapcsolatok építése céljából, illetve oktatói munkára. A Kaukázus világát mind emberként, mind történészként megismerve pedig egyre közelebb kerültem a poszt-szovjet világhoz, a kis méretéhez képest igen fontos nemzetközi kapcsolódási pontokkal és

A PPKE diákjai Noravank kolostoránál

konfliktus-potenciállal rendelkező régióhoz. Az ELTE Társadalomtudományi Karán, *Kopper Ákos* tanszékvezető úr meghívására immár negyedik féléve oktatom a *Kaukázus – egy geopolitikai régió Európa és Ázsia határán* című tantárgyat, amely nyugat-európai egyetemeken bár léteik, Magyarországon teljesen egyedülállónak számít.

Hogyan került kapcsolatba a GWZO-val, melynek Ön jelenleg is munkatársa?

A GWZO-val 2007-ben kerültem kapcsolatba, amikor egy féléves KAAD – a német katolikus – ösztöndíj segítségével Halléban tanultam. Halléba azért mentem ki, mert bár itthon elkezdtem a doktori képzést, úgy gondoltam, ha történészként

az örményekkel foglalkozom, akkor ahhoz speciális ismeretek is kellenek: nyelvismeret, illetve az armenológiának, mint tudománynak az ismerete. Ez pedig Magyarországon, intézményi keretben nem volt elérhető. Halléban szerették volna, ha tovább maradok az egyetemen, vagy esetleg ott doktorálok, de az ösztöndíjat nem sikerült meghosszabbítani. Épp a lejárta előtt találkoztam *Stefan Troebsttel*, aki a lipcsei intézet (GWZO) igazgatóhelyettese, s épp egy projektet tervezett *Örmények Kelet-Közép Európában* címmel. A beszélgetés után egy hónappal kaptam tőle egy e-mailt, miszerint a projektet jóváhagyta a minisztérium, és így nekem egy tudományos munkatársi állást biztosít az intézetben. Így kerültem Lipcsébe, és azóta is ennek az intézetnek vagyok a munkatársa.

Kutatási témáját tekintve milyen nehézségeket néz szembe a leggyakrabban?

Nyilván a nyelvismeret az egyik, hiszen magyarként, magyar anyanyelvűként kell örmény forrásokkal, örmény irodalommal dolgoznom. Igyekeztem mindent megtenni annak érdekében, hogy az örmény nyelvet elsajátítsam, ugyanakkor magának a mai örmény nyelvnek is két dialektusa van, a keleti- és a nyugatiörmény, a történeti szövegek esetében pedig ez keveredik a grabarral, vagyis óörmény nyelvvel, illetve más változatokkal. A másik nehézséget a források széttagoaltsága jelenti: nem elég Szamosújváron, Kolozsvárott vagy Erzsébetvárosban kutatni, mert Rómában, Lembergben, Czernowitzban is található olyan források, amelyek magát a kontextust világítják meg. Ez egy rendkívül

polarizált forrásadottságokkal rendelkező téma, ugyanakkor vannak korábbi kutatási eredmények, mert a 19. században az erdélyi örményekkel, illetve tágabb értelemben a kelet-európai örményekkel a pozitívizmus hatására sokan kezdtek el foglalkozni és mind magyar, mind örmény nyelven megjelentek monográfiák (nyilván az akkori tudományos gondolkodást tükrözően). Vannak ma is kollégák, akik a történelem ezen szeletével foglalkoznak, tehát a lehetőség adott a tudományos diskurzusra.

Az örmény tanszék felavatása 2016 október 21-én. Balról jobbra: Prof. Fodor György dékán, Dr. Vahe Tachjian, Dr. Kovács Bálint, Dr. Elke Hartmann a tanszék munkatársai, Prof. Ruben Mirzakhanyan jereváni rektor

Mely módszereket, milyen elméleti háttérrel alkalmazott leginkább kutatásai során? Mennyire kiaknázottak ezek Magyarországon?

A lipcsei intézetben gyűjtött tapasztalataim sokat segítettek a téma módszertani megközelítésében. Magát a doktori disszertációmát a kulturális transzfer paradigmájának segítségével írtam meg és ez, illetve a hálózatelmélet segítségével dolgoztam fel az egyes személyek közötti kora-újkori kapcsolatokat. Az alapvető tézisem az volt, – amelyhez

a két elméletet kiválóan illeszteni tudtam – hogy az örmény misszionáriusok, illetve az örmény katolikus papok mintegy hálózatszerűen kötötték össze a különböző kelet- és közép-európai diaszpórákat, ebben a hálózatban pedig a különféle teológiai tudás, a népi vallásossági elemek, az irodalmi és teológiai tudás nyomtatott termékei kiválóan tudtak áramolni, mozogni az egyik diaszpórából a másikba, tehát megvalósulhatott a kulturális transzfer. Én azt gondolom, hogy ez a két elmélet ebből következően nemcsak kiegészíti, hanem sokban össze is köti egymást. Egy ideje a kulturális emlékezet különböző aspektusai is érdekesek lettek számomra, különösen a *lieux de memoire* kategóriája vagy az *invented tradition*, így például az erdélyi örmények származási toposzával, illetve narratívájához kötődően volt lehetőségem ezekkel behatóbban is dolgozni.

Szerencsére pozitív elmozdulás van e téren Magyarországon, és egyre több kutató ismeri fel azt, hogy a nemzetközi tudományos diskurzusba való bekapcsolódáshoz nem elég a pusztán levéltári adatok feldolgozása – azokat be kell illeszteni egy olyan paradigmába, amelyet külföldön is értenek. A kulturális emlékezetrel egyre többen foglalkoznak itthon (igaz sok esetben a lényegét nem ragadják meg, sokszor csak címszóként jelenik meg a fogalom), a kulturális transzfer alkalmazására szintén vannak hazai példák, míg a hálózatelmélet még kevésbé alkalmazott módszer – bízunk benne, hogy a jövőben itt is pozitív elmozdulás lesz várható. A diákok érdeklődése legalábbis ebben az irányban bizalomra ad okot.

2016 őszén alakult meg az Örmény Tanulmányok tanszéke a Pázmány

Péter Katolikus Egyetemen. Mi ennek a jelentősége, illetve tanszékvezetőként milyen távlati elképzelései vannak?

Magyarországon az armenológia már korábban is ismert tudományág volt, hiszen a 19. századtól már vannak nemzetközi szinten is elismert iskolák, illetve szakemberek, professzorok ezen a területen. Az ELTE-n szintén foglalkoztak armenológiával. Itt megemlíteném *Patrubány Lukácsot*, aki örmény nyelvet tanított még a második világháború előtt, a háború utáni időszakból *Schütz Ödönt*, aki ennek a nemzetközileg is elismert professzora lett. Ugyanakkor örmény tanszék egyik időszakban sem létezett, ezért azt gondolom, hogy nemcsak Örményországból nézve, de nagyon bízom benne, hogy Magyarországról és a nemzetközi tudományos műhelyekből tekintve is korszakalkotó jelentőségű ennek megalakulása. Részben megalapoznám ezt a kijelentésemet azzal, hogy Magyarországon az örmények a 13 nemzetiség egyikét alkotják, s valamennyi másiknak vagy tanszéke vagy intézete van, az örménynek azonban mindezekig nem volt. Hogy ezt a katolikus egyetem föl vállalja, azt gondolom, nagyon fontos, már abból a szempontból is, hogy a világ első keresztény népéről van szó, akiket az első világháborúban genocídium sújtott. Meggyőződésem, ha ma az üldözött keresztényekről beszélünk, akkor ebből nem hagyhatjuk ki a 20. század első népirtását elszenvető örménységet.

A tanszék hosszú távú célját illetően nem egy klasszikus, filológiai jellegű armenológiai tanszékben gondolkodunk, hanem sokkal inkább globális keretben képzeljük el az itteni munkát. A klasszikus örmény szövegek vizsgálata helyett sokkal inkább szeretnénk a modern örmény történelmet globális perspektívából (és

nem nemzeti keretekben) vizsgálni, történeti, társadalomtörténeti, társadalomtudományi és művészeti szempontból. Ebben benne lenne az identitásnak, mint olyanak a vizsgálata, különböző kultúraantropológiai vizsgálatok, a történeti aspektust pedig főleg az utóbbi pár száz évre helyezném. Természetesen a budapesti képzési hely és számomra a lipcei tapasztalat szinte egyértelműsítik, hogy sajátos kutatási irányt kell a közép- és kelet-európai örménységnek is kapnia. Egy angol nyelvű „Global Armenian studies MA” programot szeretnénk elindítani, és nagyon bízom benne, hogy az akkreditációt erre az egyetem meg is fogja kapni. Az oktatás nyelve egyébként már most is az angol, a tanszék két kollégája, *Elke Hartmann* és *Vahé Tachjian*, valamint megbízott előadóink angol nyelven tartják óráikat. Ugyanakkor fontosnak tartom, hogy külföldi diákjaink is legyenek, így akár Örményországból, akár a diaszpórából. Utóbbi célt támogatva az EU egyik legnagyobb alapítványa a liszaboni székhelyű Gulbenkian alapítvány 2017 szeptemberétől öt ösztöndíjat adományozott külföldieknek, hogy nálunk tanulhassanak az örmény tanulmányok programban. A hallgatók egyébként a tanszék munkájába is aktívan bekapcsolódnak, így megemlíteném a L’Harmattan Kiadó által az örmény népi történetéről kiadott első magyar nyelvű, tudományos igényességgel publikált kötetet, amelynek a szerkesztésében a hallgatóink is részt vettek.

Eddig már két alkalommal is vitt egyetemi hallgatókat Örményországba tanulmányútra. Hogyan értékeli ezeket az utakat, illetve milyen volt a visszajelzés a hallgatók részéről?

Úgy érzem, nagyon fontos az, hogy a tanárok a diákokkal közös

tanulmányútra menjenek. Ekkor már sokszor kollégákról is beszél az ember, nemcsak a doktoranduszok, de gyakran az MA-sok esetében is. Az örmény utak mindkét esetben jól sikerültek. Voltak olyanok, akik utána többször is visszatértek Örményországba, illetve az örmény tanulmányok programban résztvevő magyar diákok első sorban azok közül kerültek ki, akik előtte ezeken az utakon részt vettek. Egy olyan „egzotikus” területről van szó, amely sokban kötődik hozzánk: egy keresztény nép-

Az örmény kultúra Európában való kutatásáért, oktatásáért és terjesztéséért Kovács Bálint Jerevánban az Örmény Kulturális Minisztérium magas szintű elismerésében részesült 2017. május 20-án.

ről van szó, olyan területről, amely a Szovjetunió része volt, tehát hasonló normák érvényesülnek, mint nálunk. A muszlim-keresztény határzóna, ami Hegyi-Karabah kapcsán ma is látszik, hogy olyan társadalmi, illetve történeti hatásokat hozott létre, amelyek valamennyi alkalommal nagyon érdekesek voltak a diákok számára. Ezért tartanám fontosnak a jövőben, hogy ha nem is évente, de akár két-háromévente hasonló tanulmányutakra kerüljön sor.

Oktatóként mi az, amit leginkább át akar adni a hallgatóknak?

Az általam oktatott legfontosabb tárgynak a *Történelemelmélet* című előadást tartom, szeretném ugyanis, hogy a hallgatók profitálhassanak abból, amit egy németországi intézetben én magam is elsajátítottam. Igyekszem az ott alkalmazott paradigmákat, elméleti megközelítéseket itthon átadni, ami sokszor nehézkes a tanulás szempontjából (nem a klaszszikus történeti tényanyag elsajátításáról szól), de bízom benne, hogy a diákok ennek hosszabb távon hasznát fogják venni. Ugyanígy szeretném, ha a hallgatók nyitottá válnának a világra, különösen Közép- és Kelet-Európa vonatkozásában, a történelem ugyanis nemcsak a nemzeti múltunk ismerete. Célom, hogy kilépjünk abból a magyarországi trendből, hogy az egyes kutatók személye pusztán az összekötő kapocs a kurrens európai történettudományos trendekkel és közeggel. Szeretném, ha a hallgatók nemzetközi

beágyazottsággal rendelkező szellemi műhelybe léphetnének, és ismereteiket, kutatásaikat Michigantól Jerevánig tudnák nemzetközileg beágyazni.

Jelenleg milyen kutatási témán dolgozik? Mik a tervek a közeljövőre?

Szeretnék az örményekhez hű maradni, ugyanakkor kicsit távolabbi vizekre evezni az erdélyi, illetve a közép-európai örmény témától. Egy örményországi kollégámmal, valamint *Ronald Suny*-val, a michigani egyetem professzorával tervezzük egy hosszabb távú kutatási projektet, amely Szovjet-Örményország történeti kánonjával foglalkozna. Most ennek a megalapozása folyik, de természetesen a tanszékvezetői, illetve a német intézeti munkakörnek is eleget téve tervezzük egy kiállítást az örmény Biblia 350 éves évfordulója alkalmából, illetve az örmény tanszékhez kötődő önálló könyvsorozatban is gondolkozunk, amely a magyar olvasóközönséget célozná meg armenológiai vonatkozású szakmai publikációkkal.

Gyarmati Béla

Ősök nyomában – három emlékezetes pillanat

Október közepén erdélyi örmény származású ükanyám – *Lukács Róza* – két másik, nem kevésbé lelkes leszármazottjával és két további kellemes útítárrsal kifejezetten az erdélyi örmény elődeink nyomát felkeresendő pár napos villámútazást tettünk Erélyben. Utunk kellemes időben zajlott, az egyetlen nehézség angol rendszámú autónk jobbkormányos mivolta volt. Magánjellegű események nem tartoznának a Füzetek

Gyergyószentmiklós

olvasóira, de talán az általunk megélt három érdekes pillanattal kivételt tehetünk.

1. Gyergyószentmiklós volt az első célpontunk, ahol Lukács-őseink legelő-

ször hagytak számos jelet maguk után – nem csak az örmény katolikus templomban, hanem a római katolikusban is. A gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom kulcsa ügyében jó előre egyeztettünk a plébános úrral, akit azonban érkezésünk előtt másfelé szólított munkaköre, így nem tudott a rendelkezésünkre állni. Amint ott szerencsétlenkedtünk a cinterem bezárt ajtaja előtt, felfigyeltem egy komótosan ballagó emberre. „Ezt az arcot már láttam valahol a füzetekben! Szólıtsuk csak meg!” Mintha az Ég küldte volna, Zárug Aladár úr volt, a templom gondnoka, aki ugyan az érkezésünkről semmit nem tudott, de épp jött valamit elrendezni a templomban. Beengedett és első osztályú idegenvezetést tartott számunkra. Ezúton is köszönet érte! Másnap hajnalban még sötétben, meglehetősen ködben indultunk el Gyergyószentmiklósról. Mivel a Zárug úrról kapkodva felvett fénykép életlenre sikerült, ezért helyette a templomnak az autó ablakából búcsúzaskor látott, egészen különös hangulatú

képével emlékezünk ottani élményünkre.

2. Erzsébetvárosra – erzsébetvárosi *Lukácsaink* egyik történelmi lakóhelyére – páras kora reggelen érkeztünk, és bár szerencsésen megtaláltuk a gondnokot és bejuttottunk abba a templomba, aminek létrejöttében (megintcsak!) több Lukácsunk is közreműködött, de a templomban kezdetben barátságatlan sötét volt. Beszélgetésünk közben vezetőnk, *Calinescu* úr épp azt mondta: „Szép, hogy meglátogatják az őseik nyomát”, amikor egyszer csak kisütött odakint a Nap, és egy sugara az ablakon beragyogva egyenesen a szöszökre esett. Mintha valaki – onnan fentről – nyomatékositáni akarta volna az elhangzottakat!

3. Nagyszében volt az a város, ahol Róza ükanyám özvegye, *József Woyciechowski* élete vége felé a gyermekeivel élt. A gyászjelentésben megadott Franciskanergasse ma is könnyen azonosítható, de az egykori lakhely, a 20. sz. ház nem, mivel ma az utcában csak 19 házszám létezik. (Nyilvánvaló, hogy néhány egykori kis ház lebontása árán több telek egyesítésével nagyobbak épültek, ezzel lecsökkent a házak száma.) A vigasztalásunkra ragyogóan sütő koradélutáni napfényben betértünk az

ugyanazon utcában álló, nemrég szépen felújított ferences-templomba: ha már a lakóházat nem találtuk, legalább szippantunk annak a templomnak a levegőjéből, ahova a Woyciechowskiak jártak! Nézelődésünk hamarosan csodálkozásba fordult, amikor felismertük a jobboldali oltárképet. Nagyszébenben, bár élt a városban több gazdag örmény, de nem volt jelentős örmény közösség, örménykatolikus templom meg végképp nem volt. És a jobboldali oltárképen mégis mit látunk? A templom ismertetője szerint: „Világosító Sz. Gergely pogány királyi párt keresztel”! (A magyarörmények tudják, hogy III. Trdat király legendás megkeresztelésével

kezdődött az örménység keresztény hitre térítése.) Mintha a gyergyószentmiklósi római katolikus templom északi mellékoltárának 1765-ben *Lukács János* által adományozott szentgergelyes oltárképét látnánk viszont! Nem tudjuk, hogy vajon a Woyciechowskiak – anyai oldalról színörmények! – a kép miatt költöztek-e 1880 után a szomszédba, de az örmény témájú kép, ebben a környezetben, mélyen megérintett bennünket!

Mi a tanulság mindebből: ha őseink nyomát nyitott szemmel és szívvel kutatjuk, számtalan apró jel erősítheti meg, hogy jó úton járunk!

Egyházi hírlevél 8.

2018. évi plébániai célok és programok

Kedves Támogató Híveink és akik azok lesznek!

Mindenkinek Boldog Újévet kívánunk és hozzá minden jót, ami ehhez kell. 2018. év legyen a lelki és anyagi gyarapodás éve is. Sokasodjon az aktívvá váló örmények és a „tiszteletbeli” örmények száma, akikben él az örménység iránti vonzódás és érdeklődés szikrája.

Köszönet és hála mindazoknak, akik 2017-ben – és már korábban is - jelenlétükkel és **forintjaikkal is támogatták** az örmény plébánia mindennapi működését, fenntartását és továbbra is segítőink maradnak a megújulási munkában.

A **hitélet** és egyben az örmény egyházi kultúra **központja a templom** – az ország egyetlen örmény katolikus plébániája – amely veretes örmény liturgiájával

kapcsolódik a római katolikus anyaszentegyház nagy keresztény közösségéhez. Ma különösen hangsúlyos, hogy ehhez a közösséghez tartozásunkat a szentmisek rendszeres látogatásával és könyörgő közös imáinkkal is kifejezésre juttassuk. A vasárnapi szentmisek liturgiája örmény, nyelve magyar. A jeles örmény ünnepeken az ünnepélyes énekes szentmisét a vendég örmény atya örmény nyelven mutatja be, kórus és sok ministráns közreműködésével. Budapesti plébániánk 96 éves. A magunk és a plébánia hitéletét közösen kell őriznünk, és fiatalabb utódainknak átadjuk. A „**stafétát**” fokozatos átadására való megnyerés **2018. év legfőbb célja és programja.**

Kultúra

Az Orlay utcai plébánia háromszintes székházában többféle kulturális programot kínálunk.

Hogy a programokat a meglévő és új eszközökkel sokak számára vonzóbbá és ismertebbé tegyük, a 6000 éves örmény kultúra több lehetőségét megismerésre ajánljuk.

a./ A 200 nm-es **muzeális gyűjtemény** 2015. évtől **nyilvánosan, tárlatvezetés-sel** március 15-től- december 15-ig **látogatható**, kedd, csütörtök, szombat és vasárnap 14-től 18,30 óráig. A tárgy és könyvgyűjtemény egyházi és civil kulturális értékeket mutat be. A gyűjtemény népszerűsítését írott sajtón és elektronikusán publikáljuk. A belépés díjtalan, támogatást elfogadunk.

b./ Zenés összejövetelek „**Zeneagape**” fantázia megnevezéssel **a hónap utolsó vasárnapján**, a 11órás szentmise után erre érdemesült zenész fellépőkkel, a közösségi térben. A kb. egy órás közösségi összejövetelek beszélgetéssel és szerény vendéglátással

c./ Profi, egy órás koncertek, **havonta** a hónap közepén, pénteken, 17 órakor, a

Zeneakadémia legkülönbözőbb hangszeres művész növendékeinek szervezésében és tolmácsolásában. A „**Classic Szalon**” **elnevezésű koncertek** a főúri és királyi szalonok muzsikálásának hangulatát hozzák vissza a 21. századba. A belépés díjtalan, támogatást szívesen veszünk.

Ezeket az összejöveteleket havonta, elektronikusán honlapokon publikáljuk. Július és augusztusban nyári szünet.

d./ Sokirányú ismeretre és tudományra kiterjedő (multidiszciplináris) közösségi összejövetelek, „**Szabadegyetem**” elnevezéssel, **kb. havonta**, előzetesen meghirdetett napon és témában, a téma avatott előadójának meghívásával, **minden érdeklődő részére**.

A belépés díjtalan, támogatást szívesen elfogadunk. A meghívást elektronikus úton publikáljuk. Július és augusztusban nyári szünet.

Várjuk, hogy e-mail-ben, vagy levélben küldjenek ötleteket, amelyek segítenek a közösségi életbe bekapcsolódást vonzóvá tenni és a látogatók számának növekedését elősegíteni. A támogató adományokat továbbra is az OTP 11707024-20005210 sz. számlájára szíveskedjenek utalni.

Nagy Istvánné és a kurátorok
A Lelkészség Hitéleti Működését
Támogató Alapítvány

A Budapesti Örmény Katolikus Személyi Plébánia címe: 1114. Budapest, Orlay u. 6.

Telefon: 06 70 408 2240, e-mail:
ormenykatolikus@gmail.com

Kérésre az új támogatóknak csekket tudunk küldeni.

Meghívó

Ez év január 14-én **10 órakor**,

a Vízkereszt ünnepéhez kapcsolódó, **ünnepélyes örmény nyelvű szentmisét Kirakos Vartan atya** az isztanbuli örmény katolikus plébános mutatja be, az Imperatrix énekegyüttes és a ministránsok közreműködésével.

Helyszín: Örmény Katolikus Plébánia, Budapest, XI. ker. Orlay u. 6.

A szentmise után a közösségi térben, Vartan atya előadást tart az örmény liturgiáról.

A testvéreket és minden érdeklődőt nagy szeretettel hívunk és várunk,

Január 28-án vidéki távollét miatt NEM lesz szentmise.

Fülöp Ákos plébániai kormányzó

Programajánló

Fővárosi Örmény Klub

2018. január 18-án a XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezi a klubdélutánt az **Örmény Katolikus Lelkészségen (1114 Budapest, Orlay u. 6.)**, amelyre meghívott előadó *Seremetyeff-Papp János* restaurátor, művészettörténész. Előadásának címe: A Mária-tisztelet kialakulása és örmény vonatkozásai.

2018. február 15-én a Zuglói Örmény Önkormányzat rendezésében *Szongoth Gábor* tart vetítettképes előadást: **Szongott Kristóf Szongoth szemmel**, a 110 éve elhunyt Szongott Kristóf középiskolai tanár, armenológus felbecsülhetetlen értékű munkásságáról, értékméréséről.

Meghívó Film Klubba

Szeretettel várunk mindenkit **2018. február 3-án 14.00 órától** a **Fővárosi Örmény Filmklub** első vetítésére. A rendezvényen *Szergej Paradzsanov*: *Elfelejtett ősök árnyai (92')* című alkotását tekinthetik meg a résztvevők *Kali Kinga* író, antropológus előadásával fűszerezve. A részvétel ingyenes.

Ismertető:

„Freskók az emberiség történetéből” – így írja le filmjét Paradzsanov. Az 1964-es lírai hangvételű filmet, zenés szerelmi drámát akár a népies szürrealizmus címkével is illethetnénk: a hucul Rómeó és Júlia történetből betekintést nyerünk a titokzatos hegyvidéki népeletbe, a zord-fenséges Kárpátokban élő huculok népszokásaiba, dalkincsébe.

E film által vált Paradzsanov nemzetközileg ismertté.

Helyszín: 1054 Akadémia utca 1. Színházterem

Az esemény után várunk mindenkit az alábbi eseményre is.

MEGHÍVÓ a fővárosi Örmény Farsangra

Szeretettel várunk mindenkit **2018. február 3-án, 16.30-21.00 óra** között, szokásos évi farsangi rendezvényünkre. A vacsorával egybekötött esemény ingyenes, de előzetesen (február 2-ig) regisztrálni szükséges a 06/1-332-1791 üzenetrögzítőn, valamint a szervezes@fovarosiormeny.hu címen; létszámot, nevet és elérhetőséget hagyva.

A farsangi esemény jelmezes, ezért arra kérünk mindenkit, hogy minimum álarcot viselve jelenjen meg. A rendezvényen díjazzuk a legötletesebb jelmezeket. Ezen kívül örmény sütiversenyt is hirdetünk, amelyre a fenti elérhetőségeken lehet jelentkezni.

A díjazottak komoly hozzájárulást nyerhetnek az önkormányzat által szervezett utazásokhoz.

Helyszín: 1054 Akadémia utca 1. Színházterem

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat
7 napos **grúziai és örményországi utat** hirdet, 2018. május 25 - június 2. között.
Érdeklődni lehet: ormeny12@freemail.hu, 30/222-74-37 telefonon.

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat
szentföldi utat hirdet,
2018. szeptember 3. - szeptember 11. között.
Jelentkezés: ormeny12@freemail.hu; 30/222-74-37 telefonon.

Örmény est a Vigadóban

A kézdívasárhelyi Zöld Nap Egyesület szervezésében mintegy félszáz érdeklődő jelenlétében kedd délután az Európai Önkéntes Szolgálat örmény önkéntese, *Haykuhi Harutyunyan* – aki március 29-éig tartózkodik a céhes városban – tartott újabb vetített képes nemzeti estet a Vigadóban Örményország – Noé útja a te tud címmel.

Az első örmény nemzeti estet 2012. április 12-én *Gayane Asatryan-Szekerény* tartotta, aki Ozsdolára ment férjhez, és ma már egészen jól beszél magyarul. Idén januárban zajlott a második örmény nemzeti est Jenya Ohanyan önkéntes közreműködésével.

Az angol nyelvű előadást *Derzsi Katalin*, a projekt mentora tolmácsolta. A jelenlevők megismerkedhettek Örményország történetével, gazdag kultúrájával és

hagyományaival, az örmény konyhával, és lehetőségük nyílt egy örmény tancot is megtanulni. *Ráduly Attila*, a Zöld Nap Egyesület elnöke bejelentette: folytatódik a sikeres rendezvénysorozat, jövő év elején spanyol és lengyel nemzeti estet tartanak.

Iochoom István

*Forrás: Háromszék Kézdíszék 2017.
december 14., Fotó: Tóth*

Nemzetiségi Karácsony a XV. kerületben

December 2-án az Újpalotai Községi Házban az Örmény Nemzetiségi Önkormányzatot a „Tigrán” együttes nívós zenei műsora képviselte. Örmény, magyarörmény és erdélyi népzenei feldolgozásokat, valamint az adventi ünnepkörből, Jézus születését váró zenei összeállítást adták elő a nagyszámú közönség örömeire. *Dr. Szuper Géza* és *Vikol Kálmán* minden fellépése igényes zenei feldolgozásokból áll. Méltó módon képviselték jelentős zenei kultúránkat a Nemzetiségi Karácsonyon.

Dr.CsG

Emlékezzünk!

Dávid Csaba

Digitális identitás

A rémesen hangzó címért minden olvasó elnézését kérem, de kényszerűen adódott: a digitális technika (s így a digitális alapú gondolkodás) vélhetően senki előtt sem ismeretlen, számítógépeink révén sem. Ez a gondolkodási technika minden kérdést elemi, atomi alapkérdésekre bont le. Minden lépés csak a megadott 0 vagy 1, tehát „igen” vagy „nem” válasz után kezdődhet.

Mi köze ennek a másik címbeli szóhoz, az identitáshoz?

A latin eredetű kifejezés az „idem” (ugyanaz, ugyancsak) jelentésű szóból származik, legújabbkori használatban az „identifikálni” annyit tesz, mint azonosítani, az identitás pedig immár mindenütt a világon közkeletű szó: önazonosságot, azonosságtudatot jelent.

„Ha örmény vagy, beszélj örményül! Ha nem úgy beszélsz, nem vagy az!”

Ennek a digitális tévedésnek, persze, van ellenpárja: „Nyelvében él a nemzet”. Ez utóbbi ugyan nem hazugság, de egyoldalú megközelítés, hiszen igen-nem válaszra kényszerít.

Hogy miért? Mert egy bonyolult, sok-sok összetevőből álló kérdést összességében igyekszik egyetlen „igen” vagy „nem” válaszra egyszerűsíteni.

Az előbb említett „ha ilyen vagy, így beszélj!” éppen ezért embertelen, demokrácia-ellenes, aljas. Erkölcstelen.

Egy országosan terjesztett lapban végre azt olvasom, hogy: „...vannak »magyar örmények« és »örmény magyarok«. Az egyik csak vallásában-hagyományában

az, de már évszázada asszimilálódott.” (Vasárnapi Hírek, 2002. október 6. A cikk (gm-vgp) szignójú szerzői a kisebbségi ombudsman-tól kapták a tájékoztatást.)

Örvendjünk. Végre eljutott az ombudsmanig a hír, hogy a magyarországi örménység egyrészt egy többszáz éve itt élő, elmagyarosodott csoportból áll (vagyunk vagy tíz-tizenöt ezren), valamint egy néhány évtizede itt élő, kisebb csoportból, amely őrzi alighogy otthagyt hazája nyelvét.

(Ha nyelvtudásról beszélnek például a horvátok? Hiszen szomszédos ország vagyunk. Vette észre valaki, hogy Örményország jónéhány ezer kilométerre van ide, s nem a határ másik oldalán?)

Örvendjünk. Végre tudatosulhat minden választópolgárban, hogy az 1993-as kisebbségi törvény szerint a Magyar Köztársaságban az a nemzeti kisebbség, amelyik legalább 100 éve itt honos. Aki tehát ma itt örmény kisebbségi, bár ötven, vagy tíz éve él Magyarországon, az nekünk köszönhetően kisebbség, mert örmény őseink a XVII. század végén telepedtek meg a Magyar Királyságban: nélkülem ő csak bevándorló lehetne, akár például a nála sokkal nagyobb számban itt élő kínaiak.

De... örvendjünk? Csak örvendhetnénk, mert a választópolgároknak csak tudatosulhatna (feltételes módban) a kérdés, ám nem tudatosul (kijelentő módban).

És mindez lehetne kizárólag némely nemzeti kisebbség (köztük az örmény) gondja, csakhogy az egész magyarság

érdekeit és a Magyar Alkotmány alapvető értékeit sérti.

Amíg azt a hazug csúsztatást kezelik (kezeljük mi, mindannyian, az örmény körök és a kisebbségi atyaúristenek) központi kérdésként, miszerint itt A.A. „csapata” és dr. I.S. „csapata” áll szemben egymással, addig ez a kérdés nem a magyarországi örmény kisebbségről szól. Addig mindez csak arról a primitív módon implikált játékról szól, hogy „az az örmény, aki örményül tud!” - mint azt A. A. országos elnök a lusta államaparátusnak és a lusta médiának, valamint a lusta közvéleménynek mindig, mindenféle színű kormányzás alatt elmeséli.

Ez az előkészítése a digitális rendszerű hazugságnak: a bonyolult, sokágú kérdést olcsó „fekete-fehér” játékként föltenni.

Menjünk tovább: ha ez csak bizonyos kisebbségek (akár több kisebbség) dolga volna, addig még - némi megbocsátható lustasággal - legyinthetne a magyarság, mondván, hogy a kisebbségek hagyják a társadalmat békén apró, partikuláris vitáikkal.

De, ismétlem, a magyarság alapvető értékeinek és a Magyar Köztársaság Alkotmánya szellemének megkérdőjelezéséről van szó. Nincs szükségünk itt jogszabályok emlegetésére. Egyetlen fogalomra van szükségünk, a címben is említett „identitásra”, a nemzeti és kulturális önazonosság fogalmára, ennek is legkevésbé digitális változatára. A neve: többes identitás.

Ez a fogalom nem olyan légből kapott, nem filozófusok és jogászok által elvárszolt kifejezés, mint az esetleg elsőre látszik. Mostanában mintha kezdene feléledni.

De mi az a többes identitás?

Példaként: ha én családapa vagyok, és vállalom, hogy feleségem és gyermekeim

vannak, törődöm velük, gondoskodom rólok - akkor ez azt jelenti, hogy vállaltam önmagam, tehát azt az identitást, hogy családapa vagyok.

Egyúttal azonban - például - kertészmérnök is vagyok, egy csoportnyi ember munkáját irányítom és büszkén vállalom, hogy munkám eredményeként felépült egy kis (vagy nagy) park. Ez is identitásom része, hogy nem tudok sétálni egy idegen parkban anélkül, hogy ne vizsgáljam (és esetleg bíráljam) a parképítők munkáját, vagy ne ismerném fel a kertész tervező szándékát és annak megvalósulását.

Hát akkor én most családapa vagyok, vagy kertészmérnök? Válasszak „igen”- „nem” alapon?

Ráadásul - ugyancsak például - futni is szoktam, egy sportegyesület futószakosztályának a tagja vagyok, és ha valamelyik tévé-csatornán látom a berlini maraton befutóját, feldobog a szívem. Futó vagyok, ismerem a sportvilágnak ezt a részét, örömem telik benne, részt szoktam venni a rendezvényeiken, mégha nem is tartozom az élvonalba. Tehát ez is identitásom része.

Ugye, ne írjam le... de leírom: talán feltehető a kérdés, miszerint válasszak már: családapa vagyok-e, kertészmérnök vagyok-e, sportoló vagyok-e? A válasz egyértelmű: egyszerre mindenik vagyok.

A hosszúra nyúlt példálózást bocsássa meg nekem, tisztelt olvasó: így kívántam ábrázolni a „többes identitás” egyszerű és nagyon emberi fogalmát. Ha ugyanis mindennapi funkciók helyett nemzeti-kulturális kötődésekkel példálózom, hosszabban kell fogalmaznom, lévén bonyolultabb, finomabb s ezért könnyebben félreérthető a példa.

De ezt az alapvető fogalmat a nemzetiségi hovatarozás, a nyelvtudás (vagy

nemtudás), az önazonosság kérdésében mostanság, majd egy évtizede sokan kezdik aláfűrészelni, rágni, omlasztani.

Mondhatnám kis iróniával: ma még nem tudom, lehetek-e én örmény származású, miután nem tudom az örmény nyelvet?

Személy szerint - és fennen hangoztattott, bár alkotmányellenes elvek szerint - eljátszhatnám a lengyel kisebbséget, mert irodalmi szinten írom és beszélem azt a nyelvet. Ebben megfelelnek az országos örmény elnöknek. Az „azonosság” érzése valahogyan mégis a gyimesi, szépvízi, kézdívsárhelyi és erzsébetvárosi származási szájakban jelenik meg.

Kérdezhetném iróniával, hogy a ma, osztársadalmi pénzekre oly „harcos” örményül beszélő örmények unokája, aki holnap születik meg, és esetleg nem fog megtanulni örményül, vajon örmény lesz-e? Lehet-e? (A kérdést úgy értem: vajon, bizonyos akkori kisebbségi atyaúristenek „megengedik-e”, hogy örménynek is érezze magát?)

És itt vissza kell térnem a „digitális” fogalomra.

„Ki vagy? Magyar-e, vagy örmény?”

Aki jelenleg azt válaszolja, hogy „mindkettő”, attól a jelenlegi közfelfogás sugallata szerint azonnal nyelvvizsga-bizonyítványt kellene kérnünk. (Persze, ha már így, akkor magyar nyelvvizsga-bizonyítványt is érdemes volna kérnünk!)

Csakhog: ez a magyarság szellemisége és a hatályos Magyar Alkotmány elleni támadás!

A magyarság erkölcsi és jogi befogadókészsége tette lehetővé az erdélyi magyar örményeknek, hogy... hogy erdélyi magyar örménnyé váljanak.

Ez az erkölcsi-jogi megközelítés tette szellemileg gazdaggá a magyarságot és

odaadó magyarokká mindazokat - mindazokat! -, akik egy évezred során megtalálták a helyüket: magyarok lehetek s ugyanakkor és egyszerre szerbek, zsidók, horvátok, svábok, románok... hadd ne soroljam; akit kihagytam, bocsássa meg. De hangsúlyozom: magyarok voltak, miközben... (lásd az előbbi felsorolást) ugyanakkor és egyszerre!

Ez a határainkon túl élő, magyar, vagy fél-, sőt, negyed-magyar testvéreinkre is vonatkozik. Vajon, lehet-e magyar az a szlovák állampolgár, aki szepességi magyar családból is származik, de alig tud néhány szót magyarul? (Azaz: kitagadja-e őt valamikor a magyarságból egy magyar országos elnök? Vagy a szlovákságból egy hasonlóan országos és hasonlóan szlovák elnök?) Szabad-e nem tudnia a héber nyelvet annak a bácskai, magyar anyanyelvű, félig sváb embernek, aki egyébként zsidó is? (Azaz: kitagadja-e őt nyelvismeret hiánya miatt a zsidóság - úgymond - avatott képviselője?)

De - hogy a közösségünkhez legközelebbi példát hozzam - tessék megnézni a Kolozsvárott, Gyergyóban, Szamosújváron, vagy Sepsiszentgyörgyön élő, működő magyarörmény közösségeket (de tessék megkérdezni minderről a kolozsvári *Sebesi Karen Attilát* - akinek a „Karen” nem díszítő előneve, hanem az egyik keresztneve, mert ő Karen is és Attila is! egyszerre! - vagy tessék elolvasni az ő számos megnyilatkozását lapunk 2001-es és 2002-es számaiban), miként éli meg a román állampolgár erdélyi magyarörmény azt, ha három jelzője közül bármelyiket megkérdőjelezi! Bármelyiket!

Illyés Gyula a magyarságról szóló írásaiiban és megnyilatkozásaiban sokszor hangsúlyozta: magyar az, aki annak vallja magát. Talán érdemes a XX. század második

felében élő, egyik legnagyobb, felelős magyar gondolkodó szavain eltöprengeni, ráadásul nem digitális kiterjesztésben.

Kisebbségi törvényünk - a Magyar Köztársaság Alkotmányával, főként pedig évezredek óta gyümölcsöző magyar hagyományaink szellemével egyezően - kimondja, hogy mindenki olyan nemzetiségű, amely nemzetiségéhez tartozónak vallja magát.

Erkölcsileg fogalmazzuk így: olyan nemzetiségű, amelyik nemzetiséget vállalja. Távolról sem „igen”-„nem” alapon. A nemzeti-érzelmi hovatartozás nem digitális kérdés. Többrétű: saját tisztességünk, és a mások iránti tisztesség vállalásának kérdése.

Persze, vannak, akik választásról választásra nemzetiséget „váltanak”.

És akkor? Hiszen olyanok is vannak, akik lopnak, holott meg van írva a Tízparancsolatban: Ne lopj!

De ha lopnak - attól még a Törvény érvényes. Az erkölcsi törvény is.

Föltettem a kérdést: vajon egy húsz éve bevándorolt örmény és egy színmagyar személy házasságából származó emberke tud-e majd örmény is lenni, ha Magyarországon élve nem tanulja meg az örmény nyelvet? A személyes válaszom: remélem, hogy igen. Remélem, hogy az a kicsi gyermek tíz, vagy ötven év múlva nyugodtan mondhatja, ékes magyar nyelven:

- Nem tudok örményül, de örmény származásúnak érzem magam, és büszke vagyok rá. És magyar anyanyelven ápolni és terjeszteni fogja egyik szülőjétől örökölt örmény kultúráját, és a másiktól örökölt magyar kultúráját.

És akkor tiszta szívvel, hangosan hivatkozhat az örmény származású *Kiss Ernő* aradi vértanúra, aki csak magyarul, latinul és németül tudott, örményül nem. Persze, ha még akkor létezik a magyarság befogadó, intelligens, finom kultúrája, amely nem digitális.

(Megjelent: *EÖGY füzetek* 2002 nov.)

Dr. Száva Tibor-Sándor

„Még mindig jelentkeznek családok!”

A sok éves családkutatások után is még mindig kerülnek elő olyan székelyföldi kifelejtett családok, akik származásilag a magyar-örmény közösséghez tartoztak, tartoznak, de eddig nem került sor arra, hogy ezt nyilvánosságra hozzák, bemutatkozzanak, és megismertessék az alig ismert székelyföldi településen élt családjaik történetét.

Ez azzal magyarázható, hogy a család felmenője már több mint 200 éve Szépvízről a háromszéki tájakon telepedett le, és így megszakadtak kapcsolataik a valamikori örmény közösséggel. Pedig ez

a család a szépvízi **Mánya család** egyik meghatározó ága volt, és az ő felmenőjük kereskedőként érkezett a Kovászna környéki településre, de az elmúlt két évszázad alatt az utódok teljesen beleolvadtak az ottani székelységbe. Itt személyem érintettsége abban adódik, hogy az egyik dédanyám is **Mánya** nevű volt, valamint a fiútestvére Kézdivásárhelyen élt és ott halálozott el.

Az idén szeptember első napjaiban bécsi lakásomon felkeresett egy hölgy és bemutatkozott, hogy ő **Mánya Magdolna**,

aki a Kézdivásárhely közeli Ozsdola helységben született 1954-ben.

A címetet a szépvízi plébános úrtól kapta meg, és az ő biztatására keresett fel azzal a céllal, hogy tisztázza a családja eredetét, mint utolsó Mánya jogán az Ozsdolán született családokból.

Így kezdtük el az ozsdolai Mánya-családot érintő kutatómunkát és már az elején kiderült, hogy az idők folyamán ezen a távoli háromszéki tájon egy egész Mánya csoportosulás élt az akkor odatelepült felmenő jóvoltából. Röviden így lehetne összefoglalni vázlatosan ennek a családnak a történetét:

A csíkszépvízi *Mánya János* /1782-1836/ 1809-ben nősült Csíkszépvízen, neje *Persián (Urmánczy) Erzsébet* /1789-?/, majd mint fakereskedő Kovásznán kezdte el működését. Házasságából 4 gyermek született, akikről egy kis kutatással és a levéltári adatok segítségével a következő eredmény született:

- **János /1810 - ?/**, Katalin /1815- ?/ (Pap Györgyné), Anna /1818-1843/ (Pászka Andrásné), Teréz /1822- ?/ (1844-től a volt sógora Pászka András neje lett). Feltehetően, hogy még születhetett egy fiú is Kosztántin /1813-?/ néven, de aki később a Mánya családnevet Kosztándira cserélte fel !?

Az utóbbi *János /1810- ?/* is kovásznai kereskedő volt, de miután 1840-ben nősült a közeli Ozsdolán építette fel családi életét. Jánosnak 1840 és 1854 között 3 felesége is volt; *Lengyel Ilona*, *Lengyel Éva* /1819-1853/ és *Lengyel Ágnes*. A házasságaiból összesen 6 gyermekéről tudunk:

- *András /1841-1893/*, *János /1845-1845/*, *János /1846- ?/*, *Anna /1849- ?/* (Bíró Lajosné), *Ágnes /1852 -?/* *Fleischer Friderikusné*, *Róza /1855 -?/* (akinek 3 férje is volt: *Bögözi Imre /1854-1886/*,

Márton Mihály /1858-?/ és *Nagy András /1864-?/*). Ezután sorba követjük az itt felsoroltak családjait:

- **Mánya András** /1841-1893/, aki 1874-ben nősült, neje *Bögözi Magda /1853-?/*, és itt 2 *fiú született*:

Mánya Imre /1878-1933/ (férfiszabó, aki 1906-ban nősült Budapesten, neje *Perpicz Matild /1884-?/* és itt született *Magda* és *Jenő*), valamint a második fiú:

Mánya István /1887-1954/, aki 1924-ben nősült Ozsdolán, neje *Jakabos Róza /1892-1962/*. Itt születtek: *Mihály /1922-1944/* (II. világháború), *András /1928-1970/* (aki 1952-ben nősült Ozsdolán, neje *Barabás Teréz /1921- ?/* és itt született *Mária /1953-2017/*), *István /1926-1989/* (aki 1953-ban nősült, neje *Csiki Ilona /1930- /* és itt született **Mánya Magdolna** /1954- / *Kónya Benedekné /1950- /*).

- **Mánya János** /1846- ?/, aki 1873-ban nősült először, neje *Molnár Erzsébet /1851-1883/*, itt születek:

Apollónia /1874-?/, *István /1876-1883/* és *Sándor /1879-1957/*. Második házassága 1884-ben *Bándi Erzsébet* /1859-?/ történt és itt születtek: *András /1888-?/* aki ozsdolai főtörzs-örmeister volt, de 1918-ban Debrecenbe távozott és itt megnősült, neje *Terjék Ilona /?-?/* volt, ahol 2 lány született: *Éva /1922-?/* és *Mária /1925-?/*. A Debrecenbe távozott *András*nak volt egy fiatalabb testvére *József /1896-1917/*, aki 1915. ápr. 1-én vonult be a brassói 2. Cs. és kir. gy.e.-hez (Infst. JR. Nr. 2, Komp. 5) és a fronton számos ütközet után 1916 őszétől a Keleti-Kárpátokba vezényelték, majd 1917. aug. 16-31 közötti harcokban nem messze a galíciai határtól *Topourucz* és *Groznicz*y között életét vesztette.

(A fenti családtörténeti írás mellett, az alábbiakban látható a szerkesztett ozsdolai *Mánya-családfa* is!)

A háromszéki Ozsdolára telepedett Mánya-család

/Ágop Mánugián/ Mánug Jakob ∞ N.N. (neje nem ismert)
(1624-1697)

(A felmenő Vaslui-ban (Vasló) született és itt is nősült /neje ismeretlen/, először Besztercére, majd az 1670-es évek elején Szépvízre települt, 5 gyermeke volt, ebből az ozsdolaiak felmenője:

(Váslovszki) Mánug Gergely ∞ (Száva) Isáák Márkid
/1666-1735/ /1681-1751/ (szépvízi)

Szépvízi állatkereskedő volt, 1699-ben nősült, 7 gyermeke volt, ebből az ozsdolaiak felmenője:

Váslovszki János ∞ Stechnó Kajetána
/1706-1782/ /1717-1794/ (szépvízi)

Szépvízi állatkereskedő volt, 1736-ban nősült, 7 gyermeke volt, ebből az ozsdolaiak felmenője:

Mánya Tódor ∞ Csercsel Anna /Kristófé/
/1751-1821/ /1761-1836/ (gyergyói)

Szépvízi kereskedő volt, 1782-ben nősült, 9 gyermeke volt, ebből az ozsdolaiak felmenője:

Mánya János ∞ Persián Erzsébet /Urmánczy/
/1782-1836/ /1789- ?/ (szépvízi)

(A fenti Mánya János 1809-ben nősült Szépvízen, majd Kovásznán folytatott kereskedői tevékenységet. Rokonságba állt a csíktaplocai Mánya Dáviddal /1825-1892/, a bécsi dr. Száva Tibor üknagyapjával). A fenti „szépvízi“ Mánya Jánosnak 4 gyermeke ismert, de talán volt egy *Kosztántin* /1813-?/ is):

Mánya János ∞ Lengyel Éva Katalin ∞ Pap György Anna ∞ Pászka A. Teréz ∞ Pászka A.
/1810- ?/ /1819 - 1853/ /1815-?/ (ház. 1838) /1818-1843/ (ház.1839) /1822-?/ (ház.1844)

Mánya János kovásznai kereskedő 3-szor nősült 1840-1854 között, innen 5 gyermek szül. Ozsdolán:

1. Mánya András (anyja Lengyel Ilona), felesége Bögözi Magda

2. Mánya Anna

3. Mánya János, (anyja Molnár Erzsébet)

4. Mánya Ágnes

5. Mánya Róza, f (anyja Lengyel Ágnes)

(Megj: Nincs kizárva egy olyan névcsere se, ahol az 1813-ban született Mánya Kosztántin utódai, az apa keresztnévét Kosztándira változtatva családnévnek írták be és ez később így állandósult)

További információ a szerzőtől kérhető.

Volt egyszer egy Szentháromság vagy Nits-féle patika (1. rész)

Nits János: „Ha cukorból lennék elolvadnék!”

Szamosújvár Főterén, a Sétatér bejáratától néhány lépésre, a 12. szám alatti műemlék ház földszinti részében van egy gyógyszer-tár, amelyet a régi szamosújváriak a Nits-féle patika néven ismernek. A patika (ma Pharma Net néven működik) története a XVIII. század végéig nyúlik vissza. Létrejött az Erdélyi Királyi Kormány-szék Szamosújvár Tanácsához intézett, 1786. január 27-én keltezett átírá-tával kezdődik, amelyben arra szólítja fel a város vezetőségét, hogy, ha egy gyógyszer-tár felállításának „szüksége csakugyan fennforogna, gyógyszerészről kellően gondoskodjanak és a kormány-széknek ilyen-téknéppen jelentést tegyenek”. A felszó-lításnak eleget téve a Városi Tanács id. *Jakabffy Kristóf* elnöklete alatt 1788. március 26-án megtartott ülésén a következő egyhangú határozatot hozta:...”minthogy *Karátsonyi Gratian* (magyarosítva *Karácsony*) úr plébánia templomunknak önként egyszersmindenkorra 100 aranyat ígért ő egyedül és kizárólag állíthasson és nyit-hasson gyógyszer-tárt”. A patika, a főtéri örmény katolikus székesegyház neve után a Szentháromság név alatt nyer működési engedélyt. *Karátsonyi* egyébként nem volt gyógyszerész - a tanács esküdt főorátora volt - ezért a gyógyszer-tár vezetését kép-zett patikusra bízta.

Karátsonyiéktől a Placsintárokhoz, majd Nitshez kerül a patika

Karácsonyi Gratian halála után a re-áljogú gyógyszer-tár tulajdonjogát öz-vegye, *Lorántffy Katalin* örökli. Nem

sokkal később, a *Karátsonyi* leány, *Veronika Placsintár Dávid* gazdag kereske-dővel kötött házassága révén, a patika a Placsintárok kezébe kerül. A *Placsintár* gyerekek közül ketten is, *Gratian*, és *Dániel* is gyógyszerészképesítést szereznek. A gyógyszer-tárt kezdetben Placsintár Gratian irányítja. Később fiát, Dávidot is bevonja ebbe a tevékenységbe. Placsintár Gratian, egyéb elfoglaltságai miatt nem tudja teljes mértékben ellátni a patika ve-zetését, ezért 1842-ben gyógyszerész se-gédet alkalmaz, bizonyos *Hrobonyi Pál* személyében. A kivételesen szorgal-mas patikus 50 éven keresztül dolgozik Placsintáréknak. Placsintár Dávid (1826-

Placsintár Dávid
(1826–1901)

1872-ben történt polgár-mesteri megvá-lasztása után a gyógyszer-tár ve-zetése gyakorlatilag az ő kezé-be kerül. A XX. század kezde-te a szamosújvári gyógyszer-tár történetében is új fe-jezetet nyit. 1900-

tól kezdődően a patika történetét *Nits János* gyógyszerész neve fémjelzi, aki kezdetben, mint gondnok, később, mint bér-lő, majd 1918-tól, mint tulajdonos irányít-ja a Szentháromságot. 1943-ban bekövetkezett halála után a gyógyszer-tár ha-szonélvezeti joga a feleségére, majd az ő, 1948-ban bekövetkezett halála után az öt

gyermekére száll. Az örökösök, akik közül Júlia és Gyula szintén gyógyszerészek, nem sokáig élvezhetik ezt a jogukat, 1949-ben a gyógyszerterát államosítják.

A Szentháromság gyógyszerter XX. századi története szorosan egybefonódik a Nits család történetével, amelyet a patika és a város történetével foglalkozó krónikások „ősi örmény katolikus” családként tartanak nyilván. Ez a megállapítás, legalábbis a család férfi felmenőit tekintve, nem annyira egyértelmű, és nem teljesen fedi a valóságot.

Családi gyökerek a távoli Mateócban

A Nits családfa férfiágu gyökereit kutatva utunk a távoli, a Trianon előtti Magyarország Szepes vármegyéjébe, annak is a Mateóc (szlovákul Matejovce, németül Matzdorf) nevű településéhez vezet. Ez, a Poprád folyó bal partján, Késmárktól nem messze elhelyezkedő, oklevélben először 1251-ben említett település nevét valószínű az alapító és birtokos Máté után kapta. Első lakói a *III. Béla* király uralkodása idején betelepített száz telepések voltak, akiket a Szepesség német Zips elnevezése után cipszereknek hívtak. A történelmi Magyarország eme északi vármegyéje nemzetiségi, vallási szempontból igencsak változatos képet mutat. A már említett cipszereken kívül laktak, és laknak itt még ma is (igaz, számaikat tekintve mára már nagyon megváltozott arányban) magyarok, tótok (szlovákok) gorálok (lengyelek) rutének és zsidók. A vármegye gazdasági, művelődési és társadalmi fejlődésének legmeghatározóbb nemzetiségi csoportja kétségen kívül a szepességi szászok voltak. „A cipszerek értelmes, szorgalmas és mindenképpen hasznavehető népként, csakhamar felvirágoztatta azokat a

telepeket, melyeket alapított és az uralkodó kegyét kiérdemelve, kiváltságos helyzetre tett szert” - írja róluk *dr. Bruckner Győző* (1877-1962) jogász, egyetemi magántanár A Szepesség népe c. munkájában. A vármegye fejlődését negatívan érintette a tartomány 1412-ben, Luxemburgi Zsigmond uralkodása idején, Lengyelországnak történt elzálogosítása. Az 1772-ig tartó lengyel gazdasági fennhatóságot, bár gazdasági szempontból igencsak megéreztek a megyében élő cipszerek is, a XVI. században a lutheri evangélikus vallásra történt átállásnak köszönhetően némileg sikerült megőrizni nemzeti öntudatukat és ellenállni az erőteljes elszlávosítási folyamatnak.

Ilyen gazdasági, társadalmi körülmények között éltek a ma Poprádhoz tartozó Mateócban, az anyakönyvekben Nitsch vagy Nitsch név alatt szereplő Nits ősök is. A Nitsch név igen elterjedt névnek számít a német nyelvterületen, ennél fogva arra nézve, hogy mikor és mely vidékről telepedtek Szepesbe az első Nitschek nincsenek megbízható adataink. A szlovákiai egyházak anyakönyveinek digitalizált változatai alapján azonban minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy a szamosújvári Nits János egyenes ági dédapja a mateoci cipszer származású Johann *Georg Nitsch* volt. Az anyakönyvi bejegyzések tanúsága szerint *J. G. Nitsch* kétszer házasodott, mindkét házasságából két-két gyermek született. A *Susanna Alexin*nel kötött első házasságából 1799. augusztus elsején született *Johann Nitsch*, *Nits János* leendő nagypapja. Johann Nitsch a szintén mateoci születésű *Chatarina Klein* (sz. 1807.10.06.) nevű lányt vette feleségül, akitől bizonyíthatóan kilenc, a családi szájhagyomány szerint tizenegy gyereke született.

Munkát és megélhetést kerestek Erdélyben

A történelmi Magyarország északi megyéire jellemző bányáipar XIX. század elejétől kezdődő fokozatos leépülése a munkahelyek számának drasztikus csökkenéséhez vezetett. Az ezzel párhuzamos, de különösen a század második felében tapasztalható demográfiai robbanás megélhetési válsághoz vezetett. Ennek következtében a munkát kereső fiatalok közül sokan a kontinens fejlettebb országaiban, vagy a kor egyik leggyorsabban iparosodó országában, a tengerentúli Egyesült Államok-

A családi ház és a Szentháromság gyógyszerház

ban próbáltak munkát keresni, de voltak olyanok is, akik csak az ország határain belül, közelebbi, vagy távolabbi vidékein letelepedve igyekeztek maguknak és családjuknak megélhetést biztosítani. Ezt tették a Nitsch testvérek közül négyen, János (1824-?), Márton (1828-1884), Dániel (1839-1914), és Jakab (1844-?), akik Erdély felé vették útjukat. Az akkor még létező Kraszna vármegye - 1876-ban Közép Szolnok vármegyével egyesülve Szilágy vármegye részévé vált - névadó helységében, Krasznán telepedtek le valószínű a XIX. század derekán. Ez idő tájt Krasznán, az 1848/49-es szabadságharcot

követő népességcsökkenés után, újból a fellendülés jegyei mutatkoztak.

A mézáros *Nitsch Dániel* az örmény származású, de római katolikus vallású gazdag mézáros mester és kereskedő, *id. Beteg Márton* 21 éves lányát, *Julianát* veszi feleségül. Ezzel, az 1869. szeptember 16-án megkötött házassággal kezdődik a Nitschek tulajdonképpeni „előrményesedése”. A házasságból két fiúgyermek születik, János (1870) és Ödön (1872), akiket anyjuk vallásának megfelelően, római katolikus szertartás szerint keresztelnek meg.

Kraszna-Kolozsvár-Szamosújvár

Nits János 1870. szeptember 3-án született Krasznán, az akkor még létező azonos nevű járás székhelyén. (Csak érdekességként hadd említsük itt meg, hogy *Albach Géza*, Kolozsvár későbbi polgármestere közhivatali pályafutásának kezdetén itt tevékenykedett. Gyermekkora egybeesik a főszolgabírói hivattal rendelkező járásszékhely egyre erőteljesebb gazdasági fellendülésével. Krasznán ebben az időszakban két malom is üzemel, de van szesz- és konyakgyára, és itt működik a Kraszna és Vidéke Takarékpénztár is. Az erős kézműipar mellett a lakosság egy része a krasznai nép ősi és kedvelt foglalkozását a szőlőművelést is űzi. A gazdasági fellendülés magával hozza a város egyre fokozottabb polgáriasodását is, melynek jeleként a városban kaszinó, olvasóegylet és önkéntes tűzoltóegylet alakul és működik.

Pályakezdés

a Hunyadi Mátyás patikában

Nits János iskolai tanulmányait szülővárosában kezdi, majd Zilahon az ősi

Nits-féle reklámboríték

Református Kollégiumban folytatja. Sikeres érettségi vizsga után a család jó anyagi helyzetének köszönhetően – apja ekkor, mint földbirtokos van számon tartva – úgy határoz, hogy tanulmányait Kolozsváron folytatja. Mivel gyógyszerész szeretne lenni, 1888-ban beiratkozik a Ferenc József Tudományegyetemre. Ekkor külön gyógyszerészeti kar még nem volt, ezért a gyógyszerészképzés a Természettudományi és az Orvosi karon történt 2 éves időtartammal, amelyet gyógyszerészgyakorlati tanfolyam követett. Az egyetemi évek alatt olyan neves tanárok előadásait hallgatta, mint *Fabinyi Rudolf* és a „gyógyszerészek atyjának” tartott *Nyíredy Géza*, illetve a gyógyszerészképzésbe bekapcsolódó *Hintz György* és *Issekutz Hugó* gyógyszerészekét. A kötelező szigorlatok-vegytanból, növénytanból és természettudomány történetből-letételét bizonyító oklevelet az 1890/91-es tanév végén szerzi meg. Az 1891. április 6-án kiállított 635-ös számú egyetemi oklevelét *Abt Antal* és *Davida Leó* dékánok illetve Lechner Károly igazgató aláírásai hitelesítik.

A gyakorlati tanfolyam elvégzése, illetve az ezt követő szakvizsga sikeres letétele után Kolozsváron marad, és *Széki Miklós* Hunyadi Mátyás nevű gyógyszerertárában helyezkedik el. A kezdetben a Széchenyi téren lévő jó hírű patika 1893-tól

átköltözik az újonnan felépült Széki palota földszinti sarokhelyiségeibe. Itt kezdi tulajdonképpen Nits János a gyógyszerész pályafutását, ahol nemsokára a patika gondnoki tiszttségét is betölti.

Minden gyógyszerésznek van egy álma

Minden gyógyszerésznek, így Nits Jánosnak is az volt az álma, hogy saját gyógyszerertárát vezethesse. Majdnem tíz év után sajnos rá kellett jöjjön, hogy Kolozsváron erre nem sok esélye van. Az 1900-as évek végén egy új gyógyszerertár létrehozásának engedélyeztetését egy 1876-ban megalkotott törvény összesen 134 paragrafusa írta elő. Abban az időben, kisebb- nagyobb eltérésekkel, általában 5000 lakósként engedélyeztek egy új patika megnyitását. A Kincses városban a XIX. század végén összesen 8 patika működött. Ezeknek tulajdonosai *Bíró József*, *Bogsch Lajos*, *Csetz Dénes*, *Dávid József*, *Hintz György*, *Széky Miklós*, *Tanács József* és *Wolf János* voltak. Természetesen a már működő patikák tulajdonosainak nem volt érdekükben egy újabb gyógyszerertár létrejötte, ezért minden tekintélyüket és befolyásukat latba vetették ennek megakadályozására. Mind ezt persze tudta Nits János is, ezért elhatározta, hogy Szamosújváron próbál szerencsét. Szamosújvárra való költözésének van azonban még egy másik oka is: az örmény városban lakott ugyanis eljövendő felesége, *Bányai Szeréna*, akihez már ekkor szoros érzelmi szálak fűzték.

A kezdetek

A második évezred hajnalán, Szamosújváron egy gyógyszerertár létezett, a *Placsintár Dávid* polgármester tulajdonát képező reáljogú Szentháromság. Itt jelentkezik Nits János és kéri alkalmazását a gyógyszerertárba. Placsintár kapva kap a

Kolozsvárról, kitűnő ajánlólevéllel jött fiatal gyógyszerészen, és azonnal megteszi a patika intézőjének. Placsintár Dávid 1901-ben bekövetkezett halála után a gyógyszer-tár az örökösök kezébe kerül, akiknek bizalmát Nits János a továbbiakban is élvezi. Egy évtizeden keresztül irányítja és intézi a patika ügyeit a legnagyobb szorgalommal és legjobb tudása szerint. Persze régi álmáról, hogy egyszer saját gyógyszer-tára legyen, továbbra sem mond le, de ennek megvalósítása a Szamos-parti örmény városban sem megy olyan könnyen.

Új gyógyszer-tár még száz év után sem

Egy második patika megnyitása, melyet már 1818-tól kezdődően többen is

Nits János a gyógyszer-tárban, előtérben a barokk stílusú officinai asztal

kérvényeztek, eredménytelenül, bár igény lett volna rá, még 100 év után sem jöhetett szóba. Annyit azonban sikerült Nitsnek elérnie, hogy 1910-ben bérleti szerződést kössön az elhunyt tulajdonos Kolozsváron élő örökösével (*dr. Turtsa Jánosné Placsintár Gizella és Gajzágó Manóné Placsintár Sarolta*) a gyógyszer-tár ilyen módon történő további működtetésére. Mint bérlő, a patika irányításában, a beszerzés és az árusítás megszervezésében most már sokkal nagyobb mozgásterrel rendelkezett, amit amennyire csak lehetett ki is használt, de még mindig nem az volt amiről álmodott. Ahhoz, hogy a gyógyszer-tár teljes jogú tulajdonosának mondhasa magát még újabb nyolc évnek kellett elteltetnie. 1918-ban sikerül végül is megszereznie a patika feletti tulajdonjogot, az után, hogy a patika haszonélvezeti jogával rendelkező, az első világháború végén Magyarországra menekülő Placsintár lányoknak nyoma veszett. Három évre rá sikerül megvennie, a *Dániel Tódor* (eredeti örmény nevén Chengánosz Thoroszi), Szamosújvár egykori főbírája által 1746-47 között épített egyemeletes házat is, melynek földszinti helységeiben a patika működött.

Két világháború között

Az első világháborút követő időszak gazdasági nehézségei, az impériumváltás bizonytalanságai a patika működésében is éreztették kedvezőtlen hatásukat. A megváltozott körülmények, a pénztelenség és az árubeszerzési nehézségek visszavetették ugyan a patika forgalmát, de az új tulajdonos hozzáértésének, német felmenőitől örökölt szívósságának és fáradhatatlan munkájának köszönhetően sikerült rövid időn belül úrrá lenni a helyzeten és túlélni a nehézségeket. Nits János nemcsak

Nits János 1922

kiváló gyógyszerész, de jó kereskedői érzéssel megáldott ember volt, ami nem csoda, hisz anyja révén félig örmény volt. A patika újból virágzásnak indult, és ezen még az sem változtatott, hogy időközben a városban megnyílt egy második patika, majd egy drogéria is. Vevőivel tisztességesen, üzlettársaival mindig korrektül viselkedett. Alkalmazottaihoz, segédeihez jóindulattal, megértően viszonyult. Nem volt titkolózó típusú patikus, szaktudását szívesen megosztotta gyakorló gyógyszerészeivel. Az évek során több gyógyszerész-generáció is megfordult a patikában, közülük nem egy vált később elismert szakemberré. Patikája sohasem szenvedett orvosság-hiányban. Az árut általában mindig nagyobb tételekben igyekezett beszerezni belföldről, külföldről egyaránt. 1941-ben, a Magyarországi Gyógyszerész Egylet képviselői erdélyi körútjuk során felkeresik a Szentháromság

gyógyszertárat is. A látogatás során szerzett tapasztalataikról beszámolva, a Gyógyszerészi Szemle szaklapban többek között Nits János gyógyszerész tradíószeretetéét méltatják, megállapítva, hogy a patika berendezése muzeális értékű. (A XVIII. századbeli, barokk stílusú, nyolclábú officinai asztal ma Kolozsváron, egykori Hintz féle patikában lévő gyógyszerész-történeti múzeum egyik legértékesebb darabja).

Nits János gyógyszerésze, bár Kolozsvártól kissé távol esik, ellátottsága és műszaki felszereltsége szempontjából egyáltalán nem egy „vidéki” patika benyomását kelti, és ő maga sem válik „vidéki” patikussá. Sohasem szakad el Kolozsvártól, volt tanáraival, gyógyszerész kollégáival folyamatosan tartja a kapcsolatot. Ha csak lehetősége nyílik részt vesz a különböző szakmai rendezvényeken, gyógyszerész összejöveteleken. Folyamatosan képezi magát, szaklapokat járát, amelyeket nem csak olvas, de közöl is bennük. Szakírói tevékenysége sem elhanyagolható. Már egyetemista korában közöl a szaklapokban, az akkor megjelenő Gyógyszerészi Hetilap hasábjain az egyetemi önképzésről, valamint a nyugdíjintézetek fontosságáról értekezik. A rendszerváltás után a Kolozsváron, az évek során különböző nevek alatt megjelenő, gyógyszerészeti szaklapokban jelennek meg figyelemfelkeltő írásai. A változó idők során folyamatosan részt vesz a különböző szakmai szervezetek tevékenységében. 1929-től az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Korpólékos Nyugdíjintézetének döntőbírósi testületének tagja, majd az újabb impériumváltást követően, 1941-től a Magyar Gyógyszerész Egyesület Kolozs megyei választmányának tagja.

folytatjuk

Bemutakozott a „Classic Szalon”

A Zeneakadémia hallgatói 2017 december 1-én remek muzsikával töltötték meg az Orlay utcai Örmény Plébánia közösségi termeit.

Néhány kísérleti „örömzenélés” után nyilvánosan láto-gatható koncertsorozat indult el az útjára. Ez a remek zenei sorozat, amely „Classic Szalon” fantázia-nevet kapott, az év folyamán, minden hónap közepén, pénteken, 17-18 óráig a zenekedvelőket vis-szavizsi a főúri és királyi ud-varok zenének hódoló, mába képzelt világába.

Mohai Anna, J. S. Esz-dúr hegedűre írt cselló szvit-jét szólaltatta meg mély át-éléssel és bravúros vonóve-zetéssel. Magyar Valentin Liszt Ferenc „La Campanelláját” hallgatva a zongorára varázsolt harangok világába repítette a jelenlévőket. Ezután Devich Benedek

Hindemith nagybőgőre írt szonátájá-nak I-II. tételét, Magyar Valentin nagy-szerű zongora-kíséretével mesterien adta elő, majd Liszt Ferenc „Manók táncát” hallgat-va Magyar Valentin ke-zei alatt megelevened-tek a zeneszerzői ma-nócskák. Befejezésé-ként Cayuelas-Krasznai Dá-niel az Albeniz Triane és Ravel „Alborada del gracioso” című zongorára írt szerzeményeit hitelesen megformálva hallgathatta a jelenlevő közönség.

A jóhangulatú koncert minden előadója nagy tapsot kapott.

Készülünk a januári következő „Classic Szalon” koncertre, hogy ismét élvezhes-sük az előadók játékát.

Z.A.D.

Zakariás Antal Dirán

Devich Benedek, nagybőgő és Magyar Valentin, zongora

Mohai Anna, cselló

Czakó Gábor

Mcheta-Feldebrő, avagy a kaukázusi kapcsolat

Kétségtelen adatok igazolják, hogy őseink – közjük értve a magyarul beszélő avarokat is, talán éppen *Theophülaktosz Szimokattész* álavarjait – ismerték a kereszténységet, sőt, sokan hitükként vallották. (T. Sz.: Világtörténelem, ford. *Olasz Teréz*) Erről a Szarvasi tűtartó, vagy a Nagymácsédi kereszt is tanúskodik. Legkorábbi templomunk – közvetett adatok szerint – még *Géza nagyfejedelem* idején (970-997) épülhetett, aki Esztergomban „fogadta *Szent Adalbert* prágai püspököt, itt keresztelkedett meg, és innen irányította európai tekintélyű politikáját.” (*Prokop Mária* nyomán, *Magyar Szemle*, Új folyam XXIV. 9-10. szám.) Számos más forrás szerint *Géza* 974-ben a keresztiséget és az István nevet *Sant Gallen-i Szent Brunó* kezéből vette föl.

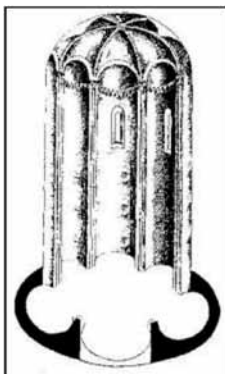

A Gerényi belüli hatkarélyos kerektemplom ma szentélyként szolgál.

A püspöki székhelyeken komolyabb épületeket emeltek. Ilyen lehetett az első pécsi székesegyház is, ami 1064-ben, *Salamon* királyunk harmadik koronázásakor

leégett. A templomépítések *Szent István* közismert rendelete nyomán váltak országgossá.

Vidéken tíz falu emelt egy templomot. A templom a falvak közti határvonal találkozásánál állt, körülötte osztották föl a temetőt kellő számú részre. Az arányos és közös temetőhasználat máig tanulmányozható a Vas megyei Zsennye és Gyanógeregye közt félúton álló *Szent Cecília*, ottani szóval *Szent Cicelle*, templom kertjében.

A kiszombori körtemplom metszetrajza.

Az első templomok leginkább kör alakúak voltak, s lényegében az oltárt, a miséző papot és segítőit, meg a templom kegyurát fogadták be. A többiek, a jónép Isten ege alatt álldogált, térdepelt. Egészen biztos, hogy legalább négy kerektemplomunk a X-XI. században épült, és építőik – tágan fogalmazva – kaukázusi példákat követtek. Az idők folyamán a hívek szaporodtak, s a régi mellé egy új, nagyobb templomot emeltek. A kiszombori körtemplom kívülről koralakú, belül karélyos. Mégpedig hat karélyos. Igen hasonlós hozzá a *Karcsán* (*Zemplén vm.*) *Gerényiben* (*Ung vm.*), valamint *Kolozsmonostoron* (*Kolozs v.m.*) épült templom. Némelyik kutatásban fölmerült, hogy egyazon mester munkái. Vagy egy kőműves csoporté.

*

A honfoglalókkal érkezett kabar-kazár népcsoport, melyből föltehetően a palócok származtak, az *Ipoly* és a *Sajó* közt foglalt szállást magának. Gyaníthatóan

a magyarok ún. kaukázusi ágából valók. Erejükre és tekintélyükre jellemző, hogy vezetőjük, *Aba Sámuel*, Szent István veje lehetett és harmadik királyunk. Feldebrőn készíttetett nemzetségének templomot, s önmagának temetkezési helyet. Szintén kaukázusi minta után, de ő eleve nagyobb templomot rakatott. Talán nem örmény, hanem inkább grúz példát követve.

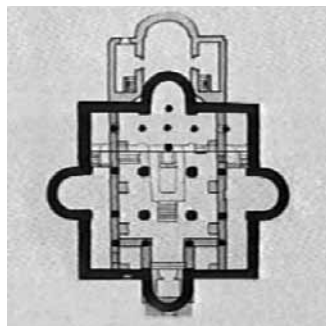
A kaukázusi magyar kapcsolatról lentebb lesz szó.

Kétségtelen, hogy Örményország a világ első Krisztus-követő állama, amely 301-ben vette föl a kereszténységet, IV. Tiridatész (298 k.-324 k.) idején. Grúzia nem sokkal maradt el: *III. Mirian* (284-361) 334-ben keresztény hitre tért, majd 337-ben államvallássá tette Grúziában.

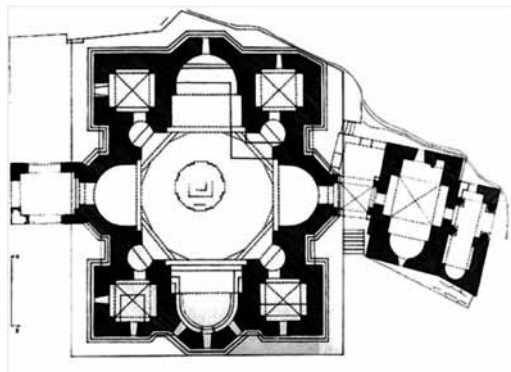
Az ország már a Krisztus előtti időktől kezdve többször szakadt hercegségekre és részkirályságokra, majd egyesült, és újra bomlott. Az ókorban Mcheta is önálló államnak számított, majd a kereszténység fölvétele után megalkotta azt a templom-mintát, ami hamarosan a mély hatást

A Mcheta-i Szent Kereszt templom a mai állapotában.

Feldebrői templom alaprajza, XI. sz. eleje. A sötét körvonal jelezte fal és épület Aba Sámuel korában készült.

Mcheta, koraközépkori grúz főváros Szent Kereszt templomának alaprajza (585-605). A VI. században épült istenháza a kaukázusi templomépítézet ősmintája.

gyakorolt az egész térségre, sőt, mint látni fogjuk, hazánkba is eljutott.

Szent István veje, *Aba Sámuel*, a harmadik magyar király építtette még trónralépése előtt. Itt temették el 1044-ben.

A templom szemlélatomást a kaukázusi templomépítézet szabályait és eszményeit követte a nyugat-európai helyett. A négyzetes torony falait áttörte egy egyenlőszárú, végeinél kerékként kereszt. A templom közepén álló tornyot így oszlopok tartották. A bővítés során az eredeti épület jó részét, köztük az oszlopokat és a tornyot lebontották, s egy hosszanti téglalap alakú főhajót alakítottak ki.

Az eredeti, *Aba Sámuel király* által építtetett templom modellje

Az eredeti, *Aba Sámuel király* által építtetett templom modellje, ami a restaurálás során végzett föltárás alapján készült. A mai templomban látható. A tárgy sutasága ellenére is nyilvánvaló a két épület szerkezeti azonossága. Persze nem ez a modell volt a Mcheta-i Szent Kereszt templom előképe, hanem fordítva.

*

Miért követett kaukázusi mintákat *is* a korai magyar templomépítéset? Megint a császári történetíróhoz, *Bíborbanszületett Konstantinhoz*, és adatközlőiehez, *Bulcsú* és *Tormás* hercegekhez kell fordulnunk. „A besenyők pedig, akiket korábban kangarnak neveztek (ugyanis ez a kangar név nálunk a nemes származás és vitézség értelmében volt használatos), ezek hát a kazárok ellen háborút indítván és legyőzötven, kénytelenek voltak saját földjüket elhagyni és a türkökére letelepedni. Amikor a türkök és az akkor kangarnak nevezett besenyők közt háború ütött ki, a türkök hadserege vereséget szenvedett és két részre szakadt. Az egyik rész kelet felé, Perzsia vidéken telepedett le, s ezeket a türkök régi nevén mostanáig szabartoi aszfaloinak hívják, a másik rész pedig vajdájukkal és vezérükkel, *Levedivel* nyugatra ment lakni, az Etelküzü nevezetű helyekre, amely helyeken mostanában a besenyők népe lakik.”

Tehát őseink egy szerencsétlen csata után kettészakadtak. Perzsia vidéke Észak-Kaukázust jelenti, annak is a folyók öntözte, legeltetésre alkalmas lakásabb területét. Tovább nem mehettek, mert a perzsák erősen őrizték a várakkal, falakkal védett *Derbenti Kaput* és környékét. A hegység bércei, szakadécai közt csak kisebb csoportok kelhettek át. Egész hadak máhakkal, állatokkal semmiképp.

A XIV. sz. végéig a Kuma folyó térségében valóban létezett *Kumagyaria* – arab ejtés szerint – *Madzsar fővárossal*. *Kumagyaria* és a Duna menti Magyarorszag közti kapcsolatot *Bendefy László* derítette föl részint a Vatikán *Levéltárában*, továbbá a helyszínen. (A magyarság kaukázusi őshazája, Gyertyán országa, Bp. 1942, 1999.) Kapott is érte az orrára...

Konstantin azt is megörökítette, hogy a kazár alattvalók közül egy vagy több kazár, v. kabard csoport *Árpád* népéhez csatlakozott. (L. *Kazár*, *Kazárd*, *Kozármisleny*, *Kozárvár* stb. helyneveinket és a kazár népviseletet. Hozzáértés híján a kazár és a palóc viselet eltéréseinek és hasonlóságainak elemzésébe nem bocsátkozom.) Hogy ők pontosan kik voltak, nem tudjuk. Az biztos, hogy a XI. sz. elején élükön *Aba Sámuel* állt, *Szt. István* veje, harmadik királyunk (1041-1044). Az *Abák* birtokai a mai *Nógrád* megyétől a keleti határig nyúltak, és magukba foglalták a mai kazár és palóc vidékeket. A család tagjai házasságok, birtokcserék révén sokfelé elkerültek. Jelles emlékü a *Pécsett* 1984-ben föltárt rovasírásos középkori címerpajzsuk. Kézzel fogható bizonyítéka ez a rovás országos ismeretének és használatának. Sokat mond az is, hogy templomban maradt ránk.

*

Középkori magyarjaink bírhat-
tak kazáriai, földrajzilag kaukázusi

kapcsolatokkal, jelesül a XIV. sz. végéig fönállt Kuma menti Magyarországgal, sőt, a Kaukázus gerincén túli Örményországgal és Grúziával is. Különösen föltehető ez az Abákról, a kazár-kabar törzs vezetőiről, akik számára természetes lehetett, hogy „hazai”, kaukázusi mestereket hozattak nemzeti templomok építéséhez. Talán éppen ezeknek az iparosoknak és ivadékaiknak, tanítványaiknak művészetét őrzi a Feldebrői templom eredeti része, meg a kerektemplomok szépsége.

*

Sajnos, nem sokat tudunk e keleti szálak szövésének-bomlásának részleteiről, hiszen a hivatalos magyarságtudomány létük föltételezését is finnugor-ellenes eretnekségnek minősíti. Ennélfogva a magánkutatások hitelességét mindmáig eleve elutasítja, még a kézzel fogható, olvasható vatikáni okiratokat is, vagy népzene-kutatóink fölvételek ezreivel igazolt jelentéseit – *Agócs Gergely, Juhász Zoltán, Sipos János* és mások – akik többszörösen bizonyították, hogy az Észak-Kaukázusban s annak előterében élő, ma török ajkú népek bizony magyar népdalokat énekelnek és muzsikálnak. (*Czakó-Juhász*: Beljebb a magyar észjárásba, CzSimon bt. Bp. 2010, kottákkal és hanglemezzel) Külön tanulmányt érdemelne, hogy beszélt nyelvüket miért cserélték le, s milyen nyomós ok miatt tartottak ki mégis zenei anyanyelvük mellett?

A *Zichy*-expedíció során *Szentkatolnai Bálint Gábor* megtanulta a kabard nyelvet és elkészítette *Lexicon cabardico-hungarico-latinum c. kabard-magyar-latin szótárát* és *Kabard nyelvtanát* (Kolozsvár 1894, ill. 1900), mivel sok rokon vonást talált a kabard és a magyar között. Követői egyelőre nincsenek. *Juhász Zoltán* kutatása – nagy mennyiségű dallam számítógépes

összevetése mindkét kultúrából – kiderítette, hogy a kabard népzene a magyar legközelebbi rokonai közé tartozik.

A legfrissebb: még fél esztendeje sincs, hogy *M. Lezsák Gabriella* régész vezette kis csoport bejárta a kaukázusi – a harmadik Magyarország fővárosa – Madzsar város romjait, s kiderítette, hogy három ilyen nevű hely akad a Kuma folyó völgyében. Ráadásul a kis expedíció az észak-kaukázusi térség múzeumaiban (!) számos honfoglaláskori tárgyat tanulmányozhatott! Még csak ki sem kellett ázni őket!

*

Tán e rövid ismertetésből is kiderül, hogy X-XI. századi eleink kapcsolatban álltak – *Szabados György* szavával – a *harmadik Magyarországgal*, a kaukázusival. (Magyar államalapítások a IX-XI. században, Szegedi Középkorász Műhely 2011.) Erősen valószínű, hogy a feldebrői templom, meg bizonyára a hatkarélyos körtemplomaink építőmesterei is a kaukázusi keresztények közül jöttek. Semmi okunk föltételezni, hogy nem ottani magyarok voltak.

Ideje lenne félretenni bizonyos dogmákat és tárgyilagosan megvizsgálni a honfoglalás előtti-utáni időkbe nyúló kaukázusi magyar kapcsolatokat.

Is.

Cayuelas-Krasznai Dániel (Cikk a 44. oldalon)

Kettős életet élt a híres magyar színész

Agárdy Gábor kiállításának megnyitója december 5-én lesz 18.00 órakor a Kőrösi Galériában, amely a Kőbányai Kőrösi Csoma Sándor Múvelődési Központ kiállítóhelye. Köszöntőt mond, Weeber Tibor Kőbánya alpolgármestere, megnyitja Feledy Balázs művészeti író, művészettörténész - írja a *terasz.hu*.

Az Agárdy-ikonok időről időre ma is közönség elé kerülnek, hogy valljanak a művészcélról, s üzenjenek, ugyanis ezek a liturgikus alkotások nem díszítőelemként kapnak helyet a templomokban vagy az otthonokban.

Az ikonfestők égi üzenetek szolgálói, s mindenkorai céljuk, hogy az ikon szemlélője transzcendens kapcsolatba kerüljön az ábrázolt szenttel - olvasható az Új

Ember írásában, amely az alábbi címen jelent meg: *Az örömszínész ikonjai – Agárdy Gábor két élete.*

A magyarországi örmények ma is nagy büszkeségüknek tekintik a Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színészt, akinek eredeti neve *Arklián Gábor* vagy *Gabriel Arkalijan* volt. A szegedi születésű, jelentős életművet maga mögött hagyó művész ugyanis örmény család leszármazottja volt. Nagypja az örmények lemészárlásának áldozata lett, de édesapja szerencsés módon megmenekült a szörnyűségek elől. Agárdy Gábor korán Thália kegyeltje lett, hiszen nyolcévesen lépett először színpadra, tizenöt évesen pedig „táncos boy és kardalos” volt a szegedi színházban. 1942-ben már a Miskolci Nemzeti Színházban játszott, 1952-től a Fővárosi Operettszínház tagja, majd a Petőfi deszkáin remekelt, 1964 és 1985 között pedig a Nemzeti Színház vezető művésze – több mint félszáz jelentős szereppel.

Bulgáriában forgatták az Egri csillagok című filmet, amikor egy nagy jégeső bezavarta a stábot egy szófiai templomba. Agárdy elkezdte nézegetni az ikonokat, s azok nyomban elvarázsolták. Már ott

elhatározta: ha hazaérnek, mielőbb kipróbálja az ikonfestést.

„Egyszer azt kérdezte tőlem egy püspök, mit gondolsz, miért esett éppen akkor a jég? Hát azért, hogy bemenj a templomba! Valóban a Teremtő akarata volt ez; kaptam egy jelet: foglalkoznom kell az ikonokkal” – mesélte a művész.

Elmondta azt is, először hobbinak indult, de egyre inkább beletanult a technikába, és az ikon elválaszthatatlan lett tőle. Úgy véli, ha csak egy dologgal, a színjátással kellett volna foglalkoznia, azt lehet, hogy már megunta volna. S mivel autodidaktaként fogott hozzá az ikonkészítéshez, sorra felkereste a jelentősebb „ikontermő” helyeket, s a cirill betűs írást éppúgy megtanulta, mint az aranyozást, a veretkésztést, az ötvösmunkát. Aranyozni például *Szász Endre* festőművésztől tanult, aki ama Egri csillagoknak a látványterveit készítette, s aki a kaposfüredi kiállításra is megjelent.

A színész egy idő után már könnyedén bánt a nehezen beszerezhető trombitaréz-zel, a speciális alumíniumlemezekkel, a

könnyűfémekkel, a fóliákkal. A pannonhalmi apátság alapításának ezredik évfordulójára egy százhetvenöt centiméteres szárnyas oltárt alkotott. A triptichonon Szent István, Szent Gellért és Európa fővédőszentje, Szent Benedek alakja jelenik meg. Ikonja található Oroszországban, a Danyilov-kolostorban, de a Vatikánban is őriznek tőle egy táblaképet első királyunkról. Ezzel az alkotásával II. János Pál pápát ajándékozta meg.

S hogy volt-e kedvenc szentje Agárdy Gábornak? Mivel Miklósnak hívták az édesapját, így Szent Miklós volt számára a legkedvesebb, jóllehet a legtöbbször Jézus arca jelenik meg az ikonokon, s az évek múlásával mindegyik Krisztus-kép árnyaltabb lett. Mást fejez ki a korábban festettek szeme, mint a fiatalabbaké. A művész egy időben fontosnak tartotta az antikulást, hogy olyan hatásuk legyen a műveknek, mintha évszázadokkal ezelőtt születtek volna, de később letett e szándékáról.

(inforadio.hu/kultúra/2017/12/03)

Forrás: terasz.hu

Mikulásváró az Orlay utcában

2016-ban hagyományt teremtettünk az Örmény Katolikus Lelkészségen a gyermekek számára megrendezett Mikulás ünnepséggel. December 4-én is szép számban jelentek meg az erdélyi örmény családok gyermekekkel, unokákkal, hogy együtt várjuk Mikulás bácsi megérkezését. A Kispárna Együttes remek

Aghtamar, Szent Kereszt Templom a Van tó Aghtamar szigetén található (Törökországban.) Az örmény templom 915-920 között épült a vaspurakani Arzruni Gagik király idejében. Tervezte: Manuel

zenés műsorával felhőtlen szórakozást nyújtott kicsiknek és nagyoknak. A Mikulás bácsi putnyából különféle édességeket, mandarint osztott szét a gyermekeknek, különösen aki még valami produkciót is be tudott mutatni. Majd dr. Issekutz Sarolta egy igazi örmény templom makettje színes kartonját ajándékozta a gyermekeknek – felkérve a szülőket, nagyszülőket –, hogy annak kivágásával-ragasztásával született csodálatos templomot helyezték a karácsonyfa alá, hogy egy kis örmény kultúra is jelen legyen az ünnepben.

A rendezvényt a Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezte, támogatja az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat.

M

Bartos Lóránt

Az Árpád-szobor hazatért (2017.október 17.)

A mai nemzedék egy része képeslapokról ismeri, és történelemlévkönyvekből tudja, hogy nem is olyan régen, 120 esztendővel ezelőtt Brassóban egy monumentális szobrot állítottak, ami akkoriban Árpád-szobor néven épült be a köztudatba. A *Jankovich Gyula* szobrász által alkotott műemlék egy része a Történelmi Vitézi Rendnek és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-nek köszönhetően 2017. okt. 15-én vasárnap hazatérhetett.

Az avatóünnepséget október 15-én tartották a brassói evangélikus lutheránus templom udvarán, ahol újraállították a milleniumi ünnepségek alkalmával a Cenken elhelyezett, sok szenvedést és vándorlást megért szobor fejét. Az ünnepségen részt vett a Történelmi Vitézi Rend (TVR) székelyföldi állományának több mint száz tagja, a brassói evangélikus egyházközösség nagyszámú híve, jelen voltak az Erdélyi Kárpát-Egyesület, a Keresztény Demokrata Mozgalom, az Erdővidéki Székely Tanács és a Kalácsa Kör képviselői. Az istentiszteleten a jelenlévőket *Zelenák József* püspökhelyettes, a brassói egyházmegye esperese köszöntötte, ígét hirdetett *Ft. Adorjáni Dezső Zoltán* püspök, szolgált *Kosztá István* és *Kosztá Enikő* evangélikus lelkészek.

A templom udvarán helyet kapó emlékjelt - egy szép faragású faborítást és az alatta elhelyezett szobor fejét - *Ft. Adorjáni Dezső Zoltán* püspök és v. *Lázár Elemér*, a TVR főkapitány-helyettese leplezte le, majd *Szente László* ny. építész, az Erdélyi Kelemen Lajos Közművelődési

Egyesület ismertette az szoborfej kiszabadításának a történetét.

Mint kiderült, a maradványra *Orosz József* nyugalmazott vegyész mérnök, az Erdélyi Kárpát-Egyesület (EKE) alelnöke talált rá 2002-ben a történelmi múze-

um pincéjében, ahol közel kilenc évtizedig őrizték. Szerencsére a múzeum vezetősége beleegyezett abba, hogy a maradványt egy biztonságos helyen kiállíthassák. A rendezvényen több ünnepi beszéd is elhangzott, v. *Lázár Elemér*, a TVR erdélyi főkapitánya az emlékjel állításához nyújtott segítséget köszönte meg mindenkinek számára, míg v. *Ambrus Ágnes*, a TVR kézdiszéki állományának kapitánya úgy vélte: szervezetük ezzel az emlékhely-kialakítással az építés mellett is hitet tett. „Az építés mellett, a rombolás ellen, mert a kultúra eredményeinek a megsemmisítését és a könyvégetéseket és szoborrombolásokat azoknak a megsemmisítését, amiket az ember jobb és bal kezével, valamint szellemével létrehozott - bármikor történtek

(Megjelent Erdélyi szemmel 2017/52)

„Élő emlékezet” – Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 9. rész

TOLOKÁN CSALÁD

TOLOKÁN MÁRTON (*1854 – †1919)
- kereskedő

Felesége: SZÁMTARTÓ REBEKA
(*1861 – †1929), kereskedő, Szatmárné-
meti környékéről Marosvásárhelyre köl-
tözése kb. 1885-re tehető.

Gyermekeik:

(1) **Márton** (*Radnót, 1884 – †Maros-
vásárhely, 1938) - méterárú kereskedő,
vásárhelyi üzlete a Rózsák tere 50. szám
alatt volt

Felesége: PUNGUC MÁRIA (*1896 -
†1971)

Házasságkötés: 1912

Gyermeük:

(1.a) **Márton** (*Mezőbánd, 1914 –
†Marosvásárhely, 1990)

Felesége: GROS HELENA TERÉZIA
Családi ház a Kis Ernő utca 8., később
Kemény Zsigmond (Rodnei) 78. szám
alatt volt.

Gyermeük:

(1.a.1) **Emőke**

Eleinte az apa, id. (2) Tolokán Márton
boltjában dolgozik, később társtulajdonos
lesz a Petri és Tolokán féle „HELIKON”
könyvesboltban (Rózsák tere 43. szám).
Petri Károly, más papír és könyvesbolt tu-
lajdonoshoz hasonlóan, boltjában könyv-
tárat is működtetett és az erdélyi magyar
írók műveinek terjesztésére különösen
nagy hangsúlyt fektetett.

1922-ben elsőként jelenteti meg *Kis Pál*:
Marosvásárhely története című monográ-
fiát.

Tolokán Márton családi házat (Hargi-
ta utca 8. szám) az 1948-as államosítás-
kor elveszik, a családot kényszerlakhelyre
költöztetik előbb a Rózsák tere 56. majd,
a Corvin Mátyás tér 11. sz. alá. Ítéletho-
zatal nélkül két év (1952-1954) kényszer-
munkára viszik a Békás-szoros építésé-
hez. Szabadulása után a helyi Építkezé-
si vállalat (TCM), majd a Faipari válla-
lat (IFET) alkalmazottja. Az állandó zak-
latás elől menekülve előbb a petrosényi
bányánál, végül Régenben a Hangszer-
gyárban dolgozik nyugdíjazásáig, kétke-
zi munkásként.

(2) **Mária** (*1889 – †1970)

(3) **Katalin** (*1903 - †1979)

(4) **Antal**

(5) **Jenő**

(6) **Kristóf**

A századforduló első évtizedeiben a roko-
nok közül többen Vásárhelyre költöznek.
Id. **TOLOKÁN DEZSŐ** (*1906 – †Ma-
rosvásárhely, 1972) - kereskedő

Felesége: PUNGUCZ ANNA (*1913 –
†Marosvásárhely, 1988)

Gyermekeik:

(1) **Dezső** (*Marosvásárhely, 1938 -
†Marosvásárhely, 1985)

Gyermeük:

(1.a) Csaba

(2) **MÁRIA**

Férje: CSONT SÁNDOR mérnök

Gyermeük:

(2.a) **Annamária**

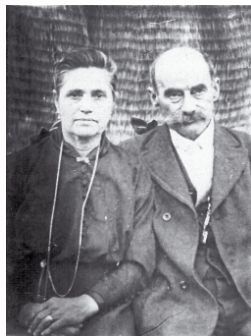
(2.b) **Judit** Magyarországon élnek

(3) MÁRTON (*1945 – †Marosvásárhely, 2001) - történelem tanár, leszármazottak 2001 után Magyarországra költöznek

Adatközlő: Bokor (Tolokán) Emőke

Pungucz Mária és férje Tolokán Márton

Tolokán Márton és felesége Tolokán Mártonné szül. Számtartó Rebeka

Tolokán Márton és felesége szül. Gross Heléna Terézia

HELIKON könyvesbolt reklám és a Főtéri könyvesbolt

DOBRIBÁN CSALÁD

DOBRIBÁN ZAKARIÁS

(*Gyergyószentmiklós, 1884 – †Marosvásárhely, 1958) - kereskedő

Felesége: **KOPACZ JANKA**
(*Gyergyóditró, 1893 – †Marosvásárhely, 1973) (Lásd a Kopacz család ismertetőt.)

Házasságkötésük után előbb földbirtokot vásárolnak Gogánváralján, majd a két világháború között Vásárhelyre költöznek. Lakóházuk a gyermekmenhely – napjainkban TBC kórházzal szembeni telken állt.

A II. Világháború után az ingatlant kénytelenek elidegeníteni, a befolyt összeget a gogánváraljai földterületeik köteles adó törlesztésére fordítják. Az 1948-49 államosítással kulák listára kerülnek, javaiktól megfosztva visszatelepednek Marosvásárhelyre, a helyi Róka-telepen dolgozó édes-apa jövedelméből bérelt lakásban élnek.

Gyermekeik:

(1) Gerő (*Gyergyóditró, 1913 – †Marosvásárhely, 1978)

Első felesége: HORVÁTH M.

Gyermekeik:

(1.a) **Béla** (*Marosvásárhely 1939 – †Maroshévíz, 1975)

(1.b) **Mária** (*1941 – †Maroshévíz, 1991),

(1.c) **Erzsébet** (*1941 - †Maroshévíz),
Második felesége: ESZTEGÁR ELLA
(*1922 – †Marosvásárhely, 2001)

Gyermekekük:

(1.d) **Judit** (*Marosvásárhely, 1949) -
Békés megyében él

(2) **Béla** (*Gyergyóditró, 1920 – †Ma-
rosvásárhely, 1982)

Felesége: POKORNYI MÁRIA M.
(*1930 – †Marosvásárhely, 2013)

Gyermekekük:

(2.a) **Zsuzsanna** (*Marosvásárhely,
1959)

(3) **Géza** (*Gyergyóditró, 1922 – †Ma-
rosvásárhely, 1994) - gazdálkodó
Gogánváralján.

Felesége: ESZTEGÁR IRÉN
(*Marosludas, 1920 – †Marosvásárhely,
2012)

1940 körül költöznek Vásárhelyre, a tulaj-
donától megfosztott család szűkös megél-
hetését a sofőr, majd vasipari munkás apa
és munkásnő anya jövedelme biztosítja.

Gyermekeik:

(3.a) **Annamária** (*Marosvásárhely,
1949), unoka **L. Dániel** (*Marosvásár-
hely, 1989)

(3.b.) **Iréne Gabriella** (*Marosvásár-
hely, 1952) - Marosvásárhelyen élnek.

Adatközlő:

Dobribán Annamária, Dobribán Irénke

*Dobribán Zakariásné szül. Kopacz Jan-
ka és Dobribán Zakariás*

*Dobribán Gézáné szül. Esztegár Irén
és Dobribán Géza*

ESZTEGÁR CSALÁD

ESZTEGÁRKAJETÁN (*Szamosújvár, 1836 – †Marosbogát, 1923)

Gyermeke:

(1) GERŐ (*Szamosújvár, 1868 – †Marosvásárhely, 1946) - jegyző Gezse községben

Felesége: **MANDULA IRÉN** (*Marosvásárhely, 1899 – †Marosvásárhely, 1980)
1940-től éltek Marosvásárhelyen.

Gyermekeik:

(a) Ibolya (*1918 – †2003 Marosvásárhely)

Férje: **SIMÓ GÉZA** (1918 – †2005)

Gyermekeik:

(a.1.) István (*1953)

(a.2.) Géza (*1955) - Ausztriában élnek

(b) Irén (*Marosludas, 1920 – †Marosvásárhely, 2012)

Férje: **DOBRIBÁN GÉZA** (*1922 – †1994)

Gyermekeik:

(b.1.) Annamária (*Marosvásárhely, 1949)

(b.2.) Irénke Gabriella (*Marosvásárhely, 1952) - Marosvásárhelyen élnek

(c) Ella (*1922 – †Marosvásárhely, 2001)

Férje: **DOBRIBÁN GERŐ** (*1913 – †Marosvásárhely, 1978)

Gyermeük:

(c1.) Judit (*Marosvásárhely, 1949) - Magyarországon él.

Adatközlő:

Dobribán Annamária, Dobribán Irénke Gabriella

*Esztegár Irén, Esztegár Ibolya,
Esztegár Ella*

*Esztegár Gerő és Esztegár Geróné
szül. Mandula Irén*

Daczó Katalin

Magyarörmény számbavétel

Hatszázharmincyolc magyarörmény honvéd adatait sorakoztatja fel legújabb kötetében a Bécsben élő *dr. Száva Tibor-Sándor. A könyvet, amelyhez az ausztriai levéltári kutatás adatai mellett az egyes családokban szájhagyományként élő adatokat is felhasználta, aug. 21-én mutatták be Csíkszeredában, a Hargita Megyei Kulturális Központ pincetermében.*

Ajtay, Ajvász, Ágopcsa, Begidsán... Zakariás, Zárug, Zérigh – összesen 638 frontharcos neve, személyi adata és háborús szereplése olvasható a szerző kataszterében. Csaknem mind örmény nevet viselő magyar katona, az erdélyi magyarörmény családok teljes keresztmetszete, de a névsor még mindig nem teljes, véli a szerző, aki többéves levéltári kutatásainak eredményét tárta most a nagyközönség elé. Dr. Száva Tibor-Sándor 2005-ben már kiadott egy hasonló című könyvecskét, viszont 2014 tavaszától kutathatóvá váltak az I. világháborús dokumentumok a bécsi katonai levéltárban, így adattárát sikerült kibővítenie. A kutató munkája viszont most sem volt egyszerű, ugyanis a katonai levéltárban található I. világháborús dokumentumok 21 ezer levéltári dobozt tesznek ki, igaz egy részük immár digitalizálva is a

kutathatók rendelkezésére áll. „Ennek ellenére vannak, akik most is kimaradtak a kötetből – írja utószavában dr. Száva Tibor-Sándor. – Ennek okait azzal lehet magyarázni, hogy sok esetben az elhunytak illetve eltűntek névsora megsemmisült a harcok idején, de a harctérről postázott veszteségi feljegyzések egy része is megsemmisülhetett a zürzavaros időkben.”

Az *„Erdélyi magyarörmények az I. világháborúban“* című kötet bevezetőjében a szerző röviden ismertette a háború fontosabb mozzanatait és következményeit, bemutatta azokat az ezredeket amelyekben erdélyiek is harcoltak. Külön fejezetben foglalkozik a Székely Hadosztály harcaival és azon belül is *Csiky János* százados tevékenységével. Ugyanakkor dr. Száva Tibor-Sándor hangsúlyozza, hogy az I. világháborúban számtalan örmény származású magyar vett részt, de őket sem akkor, sem később senki nem minősítette a magyaroktól eltérő nációnak. *„Ők magyarok voltak – írja a Bécsben élő szerző –, és a harcokban is becsülettel vállalták a magyar sorsközösséget s tüntették ki magukat a frontharcosok soraiban.”* Róluk szól ez a kötet.

(*Hargita Népe*)

Humor... Humor... Humor...

(Szeretettel és humorral kell élni az életet!

A szeretet a megértéshez, a humor az elviseléshez kell.)

Karácsonyfa

Vettem egy fenyőfát karácsonyra, de olyan nagy volt, hogy nem fért be az autómba, ezért le kellett vágnom a tetejét. De semmi gond, úgylis régi vágyam volt a kabrió.

(Az Erdélyi Szemmel – Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete – 2017/51-52 számából kölcsönkérve)

Őszinteség

Honnan van ez a gyönyörű nyakláncod, drágám?

A kocsid hátsó ülésén találtam, édesem.

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%
 Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Huszonegy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját, örmény katolikus hitéletét megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tenni szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma: 18085590-1-41

A kedvezményezett neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011, amelynek részegyháza a történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma! Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Mikulás-ünnepség (Cikk az 51. oldalon)

Szomorújelentés

Fájdalommal tudatjuk, hogy **Márkus László** okl. gépészmérnök 2017. november 5-én életének 82. évében elhunyt.

Búcsúztatása és sírboltba helyezése 2017. december 11-én megtörtént a Farkasréti temetőben. Ezután a temető melletti Mindenszentek Plébánia templomban a lelki üdvéért szentmisét tartottak.

Gyászolják: felesége, rokonai, barátai, ismerősei, akik ismerték és szerették.

Mély fájdalommal, megtört szívvel, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk, hogy a drága jó férj, testvér, sógor, nagybácsi, rokon, szomszéd és jó barát

Lukácsffy Pál

életének 71., házasságának 45. évében, 2017. december 11-én hosszas de türelemmel viselt betegség után, csendesen elhunyt.

Drága halottunk földi maradványait, 2017. december 14-én, 15 órakor helyezték örök nyugalomra a gyergyószentmiklósi örmény katolikus temető ravatalozójából. Ezt megelőzően 14 órakor gyászmisén búcsúztatták el az örmény katolikus templomban.

Virrasztás 2017. december 13-án az örmény katolikus templomban volt 17 órától.

Emléke legyen áldott, nyugalma csendes!

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték, szerették és tisztelték, hogy a szeretett testvér, édesanya, nagymama **Dr. Nagy Emma** Dr. Tiborcz Csabáné aranydiplomás, ny. radiológus főorvos

a magyar egészségügyben 40 évi lankadatlan, mindenkor megbízható szolgálatot maga mögött tudva nagy lelkierővel, hittel viselt fájdalmas betegségben, az életének 81. születésnapja utáni napon, 2017. december 24-én szenvedéseitől megszabadítva visszaadta lelkét Teremtőjének.

Szeretett halottunktól 2018. január 5-én, 11 óra 45 perckor veszünk végső búcsút a református egyházi gyászszertartás szerint a kecskeméti Köztemető ravatalozójában „A lélek él – találkozunk!”

Gyászolják:

fia Tiborcz Attila és Dr. Putyilin Zsanett, unokája Tiborcz Vanda, testvére: Nagy Ádám és felesége, fiai

néhai Ákos testvérenek özvegye Pulai Sára, leánya és családja
a Tiborcz család: sógornői Reile Gézáne Tiborcz Wanda és családja,

Dr. Nagy Edgárné Tiborcz Ágnes

Unokatestvérei és családja: Hadnagy István (Nagybánya), Nagy Zsófia (Kolozsvár), Nagy István (Kisújszállás), néhai Dr. Mészáros Zoltán özvegye Dr. Visnyovszki Éva (Bp.), Máthé László (Bp.), Szerdahelyi Zoltán (Pécs), Dr. Héjj Gábor (Bp.), Gross András (Bp.) mindazon kollégák, ismerősök, barátok, akik ismerték és szerették, a szerette szülővárosában a mindennapi életben kapcsolatban voltak vele és családjával.

Emléüket kegyelettel megőrizzük!

*A karácsonyi klubdélután derűjével kíván
Boldog Újvesztendőt, egészséget, békeséget és bőséget az
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Szerkesztőség!*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/fax: 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/Fax.: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Harsáczki György

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.